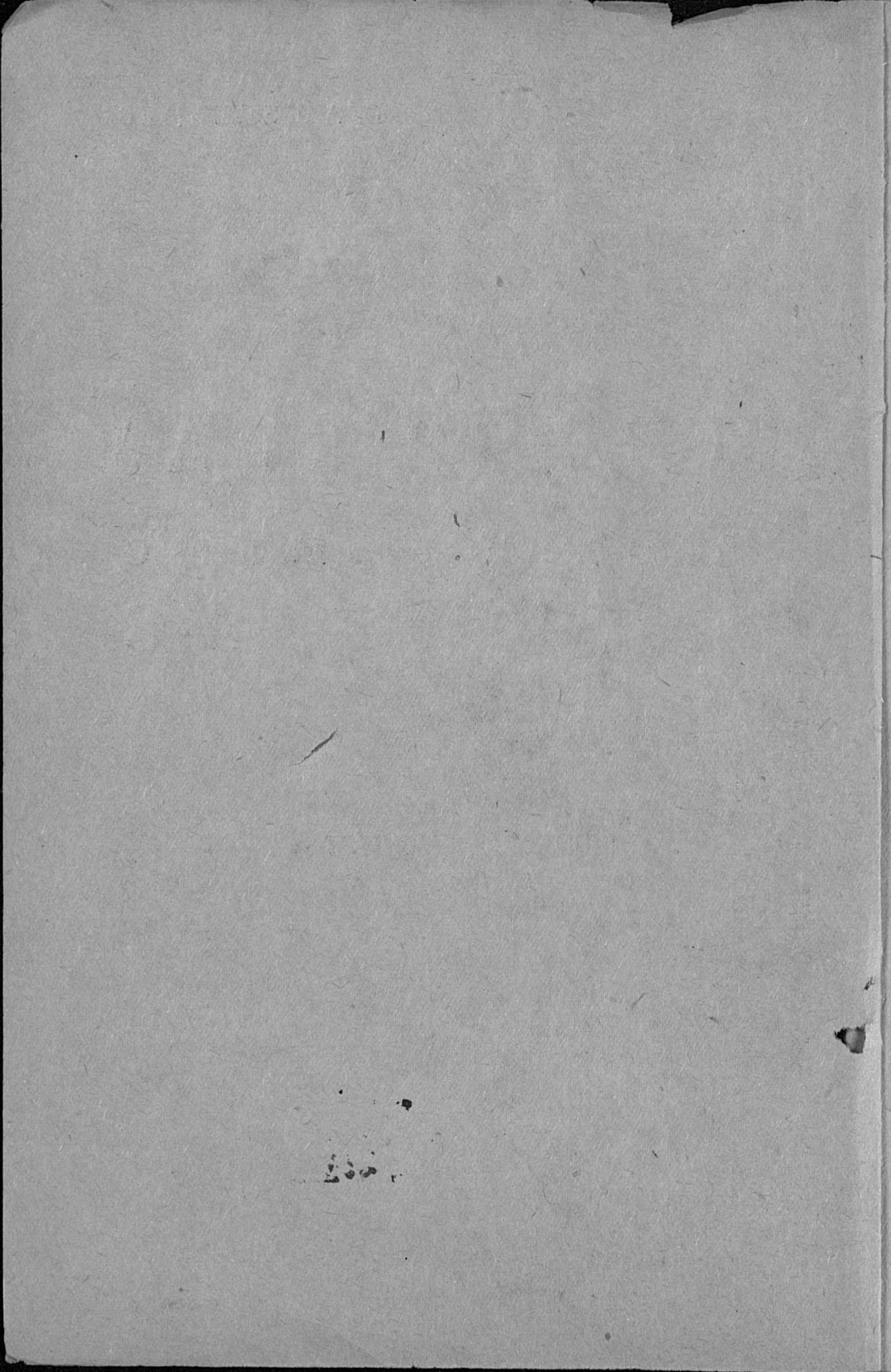

1124/10
85
Г. А. ГЕЛЕЗНЕВ

ВОЛЫВ КРАЈ
ОВМÖСЛЫС
ОЧЕРКАС

ПЕГТЕСТВЕННО-ПРИ-
РОДНОЈ ОЗЫРЛУН

КОМІГІЗ
СЫКТЫВКАР
1 9 3 2

Коми-3

3-1678

С. А. СЕЛЕЗНЕВ

ВОЛВЫВ КРАЈ ОВМӖСЛЫЛЫГ ОЧЕРКЛАС

ЈЕГТЕСТВЕННО-ПРИРОДНОЈ
ОЗЫРЛУН

Г.П.Б. в Лнгр.

Ц. 1933 г.

Акт № 233

КОМИГИЗ СЫКТЫВКАР 1932

С. А. Селезнев. Очерки хозяйства Северного Края перевод с русского Размыслова.

Изд. № 128. Тираж. 4000 экз.

Уполн. Облита № А-1174.

Заказ № 1381.

Сдано в набор 22/XI-32 г.

Сдано в печати 4/XII-32 г.

Редактор Г. Терентьев

Тех. редак. А. Киселев.

ВОҖКЫВ ПЫҖЫ

Онѝа кадѝ, кор Војвыв крајса овмѝсын подувсаыс заводѝтѝ соціалѝстѝческѝј реконструкціја, кыптѝ, ыжѝдѝ могјас став ужалыс јѝзлѝн, а сѝжѝ быдсама сѝкас ведомство да организацијаса практичѝскѝј роботѝнѝјаслѝн, буржыка тѝдмавын крај пыщкѝсса озырлунсѝ, производѝтелнѝј вынсѝ.

Онѝѝ-на Војвыв крај зев омѝла вѝлі тѝдмалѝма дај ез-на вѝв сещѝм массѝвѝј гѝгѝрвоанажык нѝгајас, кѝн ескѝн вѝлі став колан матерјалсѝ, мыј ем-нѝн Војвыв крај јылыс, ѝтлаѝдѝма да сѝстѝматѝзѝрујтѝма.

Тажѝ ужыс мѝнам лоѝ тајѝ пробелсѝ, тырмытѝмтор-јассѝ бырѝдѝм могыс гѝжѝма. Мыј поѝѝ вѝлі, да мыј вермѝ, гѝжѝ кажѝтѝ гѝгѝрвоана кылѝн, медем ескѝн лыф-фыс гѝгѝрвоѝс та сертѝ Војвыв крајса производственнѝј вынјаслыс состојанѝсѝ да воѝѝ кѝжлѝ Крајлыс быдман тујсѝ.

Ужыс јукѝѝ кујѝм пѝлѝ:

I јукѝн. Ывлавывса озырлун да најѝс ѝсползујтѝм.

II „ Војвыв крајса овмѝслѝн главнѝј јукѝдјасыс.

III „ Војвыв крајса рајѝнјаслѝн характерѝстѝка.

Ужлѝн быд јукѝѝ петкѝдсѝ торја јукѝнјасѝн.

Автор.

Ферт, Војвыв крајын ывлывса озырлун, көт најо і омөла-на төсмөдөма, но тајо қоланік, ещанік матерјал, сведеннөјас сертыс-нын тыдалө, мыј муыв, мупыщкөс озырлун Војвылын зев ыжыд.

1002,7 сурс кв. км паста местаын (Војывса діјас босттөг-на), кујлө зев уна, стрөітелствоы колана ембур (ископаемые богатства).

Тајо территорияыс жыныс унжык кујлө вөр улын (крајлөн вөраіныс 53 пр.), кодјас зев удобнөја пуксөма-өс нол, ғырыс јујас пөлөн (Оңега, Севернөј Фвіна, Мечен, Печера). Јујас усөны Белөј мореө да Ледовітөј океанө.

Ыжыд вөр озырлун, колана, пөштө іспөзујттөм енергетическөј ресурсјас, мјан сіз-жө, кыз іспөзујттөм зік мупыщкөсса ембурјас. Сені ем зев уна дона іскопајемөј-јас; пушнөј фвер ғырыс запасјас, кодјас лооны зев ыжыд прөмысөн, торјөн-нын тундраын, војыв да крај асыввој местајасын; чері, фвер, водоросл, ғырыс запасјаса орт-чөн кујлыс Белөј да Баренцево сарізјас,—тајө ставыс өтлаын—Војыв крајөс сувтөдө зев төдчана местаө СССР-са мукөд рајонјас костын.

Тајо ывлывса озырлунсө крајлыс петкөдлөмө да најөс економіка боқсаң доңалөмө мө вужам ташөм ногөн:

- 1) енергетическөј ресурсјас до полезнөј іскопајемөјјас;
- 2) вөр озырлун да вөр овмөс;
- 3) саріз озырлун да
- 4) пушнөј озырлун.

1. ЕНЕРГЕТИЧЕСКОЈ РЕССУРСЈАС да ПОЛЕЗНОЈ

ИСКОПАЈЕМОЈЈАС

Војвыв крајса овмөс индустриализируйтөм да социално-техніческөј реконструкција—вермас мунны вождө секі, кор лоө вылө кыпөдөма енергетическөј база. Медым лоі економическөј эффект, колө бура іспользуютны став пөлөс енергетикасө. Енергетика өніја кадө, став хожајственнөј планјасын медса ыжыд тор.

Промышленност вождө вылө пондас быдмыны мјан крајын сені, көн јонжыка ем енергетическөј ресурсјас. Енергетическөј ресурсјас, став мукөд пөлөс озырлунјас моз-жө төдмалөма зев-на омөла. І сөмын бөрја каднас заводіглөма төдмавын крај пыщса енергетическөј ресурс-лыс ыждасө — „Асыв-вој област електрофіцирујтан вѳтвоса план матерјалјасын“.

„Асыв-вој област генеральнөј план матерјалјас“ серті, тајө ресурсјасыс лыд-ысөоны 34.29 мільард тонна условнөј¹⁾ ломтас²⁾. Енергетическөј ресурсјас арталөмјас, кодјасөс пуктөма 1925 воын Асыв-вој област електро-фіцирујтан вѳтвоса планөң, сіз-жө матысмөны тајө лыд-пасас да петкөдлө 34,16 млрд. тонна условнөј ломтас³⁾.

¹⁾ Быдсама пөлөс енергіјас оз өткода сетны шөныдөс (калоріјност). Кілограмм нерп сетө 10,1 сурс калоріј, кг. дөнецкөј ізшөм—7,0 сурс калоріј, вөр-тылөмыс кг. шыблас—2,2 сурс кал. да с. в. Медым өткодавны да төдмавын быдсама пөлөс енергіјалыс јукөнсө, өтува енергетическөј балансын ползутөны у с л о в н ө ј ломтасөң, код подув вылө бөстөс дөнецкөј ізшөм. Быд кг. тајө ізшөмыс сетө 7000 калоріј.

²⁾ Даныөјјасө бөстөма „РСФСР-са вѳтвоса план контролнөј лыдпасјасыс“, Москва, 1929 во, І том, III јукөд, 18 лб. „Војвыв крај“.

³⁾ Статта „Северное хозяйство“ журналын 1925 во, №-9 — „Асыв-вој електро-фікација вѳтвоса план“ 25 листбок. Мукөд пөлөс арталөмјас крајса енергетическөј ресурсјасе јылыс абу.

**Тайо енергетическӱ ресурсјасыс јуксӱны ташӱм видјас
вылӱ:**

Енергетическӱ ресурсјаслӱн нымјас.	Асыв-вој област ге- нералнӱ план арталӱм серти.		Войвыв крај електро- фицирујтан вѣтвосапла- арталӱм сертн.	
	Усл. ломт. млрд. тонн.	%	Усл. ломт. млрд. тонн.	%
Трунда	12,53	36,7	12,00	35,1
Горучӱ сланецјас	6,56	19,2	—	—
Изшом	5,28	15,4	15,00	44,0
Нерп	3,40	9,9	0,06	0,2
Пу ломтас	3,29	9,6	3,50	10,1
Ва вын	0,64	1,9	0,01	0,4
Тов	2,49	7,3	3,50	10,2
Ставыс	34,19	100,0	34,07	100%

Таџикӱн, енергетическӱ ресурсјаслӱн планјасӱн арта-
лӱм абсолютнӱ итојас, пӱшти воӱны ӱтӱӱ. торјалӱмјас
смӱс сӱмын енергетика торја видјас тӱдмалӱмын да арта-
лӱмын. Бостам-кӱ, Войвыв крај електрофицирујтан вѣтвоса
планын, џик оз вѣставсы горучӱ сланецјас јылыс. Сы
пыџџи генералнӱ план даннӱјјас сертн јона ыџџӱ изшом-
лӱн запасыс да чӱнӱны нерплӱн да ва вынлӱн запасыс.

Енергетическӱ ресурсјас воџ видлалӱгӱн мӱ под вылӱ
бостам генералнӱ планлыс матерјалсӱ, сӱјӱн, мӱј најӱ
буржыка арталӱны став пӱлӱс ресурсјассӱ да вӱчӱма,
џерт, тыражык став матерјалјас куџа.

Важӱдӱм таблицаыс тыдалӱ, мӱј основнӱ енергетичес-
кӱ ресурсӱн крајын лоас: **трунда, горучӱ сланецјас,**
изшом, нерп, мӱднӱгӱн-кӱ, сещӱмјас, кодјас ӱнџа кадӱ
нӱтн-на оз исползујтчыны. ӱнџи Войвыв крајын меџа
јонжыка вѣџӱны пес, кодн став енергетическӱ ресурсјас
пӱвсын лоӱ сӱмын 9,62 прӱч. Таџи-кӱ, воџ быдман про-
мышленностыс да крајлӱн народнӱ овмӱсыс пондасны
кыптыны мукӱд пӱлӱс ломтасјас вылын.

Медым буржыка төдмасын энергетическөй ресурс-
көд Војвыв крајын торјөн, кутам быд пөлөс энергетикалы
сетны характеристика да индыны территория серти кытөн-
жык најо лооны.

Трунда. Војвыв крајын трунда паныдасалө быдлаын.
НКЗ органјас даннөјјас серти трунда массивјас бостөны
места 7135,1 сурс га паста. Трунда запас, торја исследова-
телјасөн лыффысоны оз өтмында. Электрофикация вөтвөсө
планын арталөма 16,32 млрд. тонна запас (либө 12,0 млрд.
тонна усл. ломтас), кодө воө Војвыв крај вылө 45%
став трунда запасыс СССР Европейскөй частын. Сы
кыңа, трунда воыс воө пыр содө, 38 млн тонна гөгөр
быд во. Сіңи, Војвыв крај трунда запас серти сулалө
медвоңа местаын став СССР Европейскөй частса районјас
пөвсын. Но ем трунда запаслөн і мукөд лыдпасјас, код-
јас јона торјалөны вылынжык вөсталөмкөд. Бостам-кө
„Северо-восточная область“ брошураын К. А. Балецкөй,
С. С. Кривцов да мукөд авторјас Војвыв крајыс трунда
запас лыффыны 1½ млрд. тонна гөгөр, мыј, дерт најо
өмөла арталісны крајыс трунда массивјасө да налыс
вынсө.

Тајө даннөјјасыс поңө вөчны өтө вывод,—мыј трунда
запас Војвыв крајын зев ыжыд. Тані Асыв-вој област
генеральнөй план, (воңа обплан) даннөјјас серти, 46,6
прөч. став торф запасыс воө Коми област вылө. Бост-
ны-кө важ округаслыс территорияјасө, медса уна торф
лоө важ Архангельскөй да һаңдомскөй округјасын.¹⁾

Трунда кың ломтас крајын ез-на примеңајтчы, сіјөн,
мыј зев уна дөнтөм пу (пес) ломтас да вөрпілітан про-
мышленностыс шыбласторјасыс. Торја исследованнөјјас
торфлы ез вөв, но сіјө кың ломтас ізучітөм муніс-һын
во һол гөгөр. Кардор дорө вөлі лөсөдөма опытној
трунда перјанін. Тащөм-жө ужјас вөлі мунөны і Вологда
кар гөгөрын. Исследованнөјјас да трундалыс шоңыд сетөм-
сө төдмалөм сетісны бур резултатјас²⁾.

¹⁾ Районјас куңа трунда јукөм јылыс лыдпасјас өмја кадө сетны оз-
көлі поң.

²⁾ Вөңө ст. Ф. Өидлыс—Торфодобывание в районе гор. Архангельска—„Север-
ное хозяйство“ журнал, 1924 во, № 3/4.

Вөрпелитан промышленностыс став шыблаторсö рацио-
нальнö-кö вiзны пондан (а тајö медса матыс кадса
уж), трунда експлоатацијалөн мог кыз промышленностлы
ломтас, Војвыв крајын сувтас медвоzza радö. Лöсöдчан
ужјас öнi мунöны-нын; крајса СНХ бердö котыртöма
торфбјуро, кодi 1931 воын кутчысiс Кардорса промыш-
леннöй узол рајонын лöсöдны трунда перјом.

Ви́му ужалöмын трундалөн коланлуныс, кыз му вын-
сöдантор, зев ыжыд. Сијö бурмöдö мулыс механической
својствожасö, кодi кыпöдö урожај. Сöмын тајö жона-на
оз пыффи пуктыны.

Горучöй слаңечјас. Војвыв крајын горучöй слаңечјас
сурöма сöмын-на Комi областыс, медсасö Чута ју пöлö-
ныс (Ухталөн прiток), 22 км. куза. Мукöд местајасöд
берöгöдыс тыдалö 10-12 метр судта. Сы кынzi горучöй
слаңечјас паныдасалöны Азва ју пöлөн (Усалөн прiток),
7 километрөн улынжык Пымва ју петанiныс да нöшта ем
Ви́ин рајонын—Сыктив ју куза, воzza Межадор да Ви́ин
вöлöстјас дорын.

Горучöй слаңечјас паныдасалöны со кущöт ногаöс:

1. **доманiк**—Ухтаса нерп перјан рајонын, медсасö верх-
не-февонской отложеннö-жасын. доманiклөн запасыс ыжы-
дöс; сылөн вылö петöмыс бостö 1000 кв. км пагта места.

2. **Пемыд-руд битуминознöй слаңечјас** кујлöны Сыктив
ју вескыдладор берöг пöлөн. Геолог Хуфајев вiсталöм
серти сылөн запасыс ыжыд-код.

3. **Југыд-руд битуминознöй слаңечјас** паныдасалöны
си́жö Сыктив ју пöлөн. Сылөн запасыс ыжыджык,
пемыд-руд битуминознöй слаңечјас дорыс.

Слаңечјаслөн составыс, Чесноков инж. петкöдлöм серти,
зев бурöс.

И́шом. Војвыв крајын iшом кујланiнјас јылыс точнöй
даннö-жас вöли бостöма бөрја војаснас-на изыскательнöй
мартiјајас да экспедицијајас ужјасыс (мијан ем ужјас проф.
Черновлөн, инженер Волховлөн, добролюбowlөн 1924/25
воын да ужјас проф. Лебедевwlөн 1927/28 воын).

Тајö iсследованнö-жасыс нöшта-на шуiсны, мыј медса
унжык iшом кујлö Комi областын Асыв-вој пелöсас.
Чајтöны вöлi, мыј ем iшом Пiнeга ју бассейнын (Нухча
прiток дорын), но обследованнö нуöдiгөн ез сур. Си́кö,

поџо вескыда шуны, мыј ізшом кујлан местајас емӧс Ежва, Јаренга, Јемва, Вишера, Сыктыв јујас пӧлӧн. Медса-нын ыжыд ізшом запасјас кујлӧны Косју (Усалӧн пріток), Ілыча, Кожім, Gӧdjy, Ёеча да Вуктыл јујас пӧлӧн.

Ізшом Вишераыс, Јемваыс, Сыктылыс абу-на ісследуй-тӧма. Но тӧдмалӧма, мыј тајӧ ізшомыс пӧім сора (ыжыд прӧцент пӧім). Буржыка відлалӧма, медса гырыс ізшом запасјас Комі област Асыв-вој пелӧсыс, вылынжык індӧм Печера бассейнсa јујас пӧлӧн. Печера бассейнсa ізшом — пермскӧј нема (арлыда), унжыкыс на пыс пырӧны пузы-тӧм—куџаа ӧзјана группаӧ.

1929 воын Комі област средство вылӧ вӧлі вӧчӧмараџ-ведка Ёеча ју пӧлӧн. Адџӧмаӧс, мыј 6. км. куџаын тыдалӧны ізшомлӧн петӧм 8 метра кызтаӧџ куімлаті. Пластјас увтас 0,5 м. мында пустӧј породајас. Ізшом—сіра, сынӧдӧ муныс вешествојасыс 45 прӧцент.

Косјуса ізшом абу вывті пӧіма. Прімыс сені 9-сан 22 прӧцентӧџ, а сера 1-3 прӧч. Тајӧ рајоныс ізшом за-пас проф. Черновӧн лыџџӧма мільард пудјасӧн, а ізшом кујланінлӧн площаыџыс—20000 кв. км. Інженер Ф. Фін шуӧм серті, бур сорта ізшом кујлан места 4500 кв. кіло-метр гӧгӧр. Тајӧ јујас берӧг пӧлӧн емӧс 8 метра кызта оргсӧ петӧм ізшом пластјас.

Кожім ју бассейнын ізшом местајас ісследуйтӧм петкӧд-лӧ, мыј тајӧ рајонын ізшом запас ыжыд. Волков інженер лыдпасјас серті 2,7 млн. тонна.

Ізшома местајас Комі областыс колӧ-на јона обсле-дуйтны. Сіјӧ експлоатација рентабельност јылыс вӧлі гіжӧма проф. Лебедевӧн Аслас „Каменноугольные месторождения в Печерском крае и их будущие перспективы“, статтаын, кодӧс печатајтӧма „Комі му“ журналын (1929 во, № 10) да леџӧма торја брошураӧн (ізд. Комі Обісполкома, г. Усть-сысольск, 1929 г.). А. Лебедев індӧ печераса ізшом-рентабельност јылыс.

Њерп. Војвыв крајын ѳерп ем Ухтаын (Іжмалӧн шуј-га пріток), Ѓіманскӧј хребет асыв-лун боқын.

Тајӧ рајоныс ѳерпсӧ тӧдӧны-нын важысан. XVIII нем-ын-нын тані заводітлісны перјыны ѳерп. 1745 воын Наба-тов купеч Уст-Ухтаын востіс ѳерп весалан завод, но

во мысты сотчис да сиптыссис. Мөд вонас—1746 воын воессө
выд завод—Савеллев Педөрлөн.

Воэо кешлө ухтаса нерпа районө интерес век отарө
содө. XIX немөд жынганыс паскыда воесө тајө районсө
геологija боксаң төдмалөм, сижө-і ухтаса нерпые
төдмалісны промышленностлы коланлунсө. Таэ, 1843 воын
ужаліс геологija боксаң тајө районсө төдмалөм вылын
інженер Кајерлинг. 1889 воын нерпые промышленност-
лы коланлун төдмалөм вылын ужалісны инженер Ганс-
берг, 1902-04 војасын академик А. П. Павлов, 1909-10
војасын А. К. Затјатін да Н. Яковлев геологijas. 1911-
13 војасын ужјас нуөдсісны Стукачов инженерөн. Мед-
бөрја исселедованњөјас дырји 1925 воын (Сошкина партија-
өн) адзөма нерп Кожвинскөј районус, Ухта районсаң
250 км бокланын.

1909 воын шуісны министерство вузасаң-нөбасөмын
да нерп промышленнїкјас, мыј нерп ем 13700 кв. км.
паста места. Места, көні вөчөма буренњө да адзөма—нерп
ем 1300 кв. км. Тајө местаыс бостө Ухта јулыс шөрвыјөн
мында. Промышленност серті районлөн местаыс зев лок.
Еща јөз (матыса сикт костјас 40 км.) да омөл тујјас
сөктөдөны көрсысан ужјас нуөдөм, а промышленнөј
эксплоатация јылыс нінөм і сорнїтны.

Нерпа районус коз вөра, зев мылкјөс места. Вөгөгөр-
са шөркод температура тајө районуын $+1^{\circ}\text{C}$, январса
— 36° , јулса— $+19^{\circ}$.

Разведочнөј буренњөјас районуын муісны зев дыр
—1872 воеаң 1913 воэ. Сидоров медвоэ заводітліс ужав-
ны, кыці збылыс ухтаса нерп поэас сетны промышлен-
ностлы. Сіјө медвоэ піскөдліс 51 метра судта сквајина.
1909 воын инженер Гансберг отчот даннөјјас серті вөлі
24 сквајина, емөс 107 метра пыднаөэ. 1910-12 војасын
вөлі вөчөма вылыс 4 сквајина 150-саң 420 метр жужта-
јасөэ.

Тајө сквајинајас даннөјјас серті поэө шуны, мыј
рауонын ем куім нерпа горізонт девонскөј нога отложен-
нөјасын. Район шөрланас нерпа горізонтјас вылынжыкөс
му поверхность дорас, асив да лунвылас—нерпа горізонт-
јас пыдынжыкөс.

Медса ыжыд Ухта районса скважинажасыс добыча 0,5 тонна суткі (Бакуын—16,6 тонна). Та мында добыча оңија техника дырји район эксплуатирүжтөм абу выгөднө. Район эксплуатирүжтөм бурмөдөм вермас лоны выл кор-ысөм результатжасыс да техника кыпөдөмыс.

Нерпјас качественыс характерістікажасө поэо бост-ны сетөм анализжасыс (кодјас вөліны 20 кымын).

Важөдам анализ ухтаса нерплыс мукөд районса нерп-јаскөд өткофалөмөн:

	Удельнөј сөкта	Өтө пөлдөс состава (по-гонјас) нерп петөмлөн %	
		1500-өз	1500-сан 3000-өз
Пенсильванскөј	0,82	14,5	31,1
Бакуса . . .	0,87	4,0	38,8
Ухтаса . . .	0,88	1,9	31,1

Удельнөј сөкта серті ухтаса нерп матысмө бакуса нерплан, кокні составјас серті (бензін, карасін да с. в.) пенсильванскөјлаң. Та серті ухтаса нерп улынжык ба-куса нерпыс, сені кокні составжасыс ешажык-да, а најө нерплы сетөны ыжыд ценност да на серті төдмалөны сылыс качественөс.

Көв і вөчөма-нын мыјдакө Ухта район обследүжтөм серті, но колө-на шуны, мыј сіјө геологическі абу-на јона ізучітөма, мыј вөсна нерп запас абу-на бура төд-малөма да торја јөзөн артасөны јона оз өткофа. Тајө вермас петкөдлыны ташөм табыца:¹⁾

Млн. тоннаы

1. Нерп запас Гансберг инженер даннөјјас серті 33400,0
2. " " проф. Коноваловлөн 1907 воын, важ Горн өј департаментса совеш-щаннө вылын виста-лөм серті 2040,0
3. " " горнөј инж. Стукачов даннөјјас серті 92,4
4. " " геолог П. Полевој серті . . 32,8
5. " " Асыв-вој обплан дан-нөјјас серті 32,8

¹⁾ Брошура— К вопросу о выборе направления Ухтинской железнодор-ной магистрали" 12-13 листбөк.

Пу ломтас. Онѣа кадö Вожыв крајын главнöй ломтасöн аслас донтöмлун вöснаыс лоö пес.

Та кынѣі ломтас пыѣѣі мунö вөрпѣитан производстволөн шыбласјас, кадјас лоöны 50 пр. гөгөр заводјас пыр став лежөм вöрыс.

Сіјөн, мыј производстоыс техника боксаң бурмө да сетö почтас іспользутны став пöлөс вөр, став шыбласјас—вожö кежлө пу ломтас лоас зев јона чінтöма.

Ва вын. Ва вын, став енергетическöй ресурсјас пöвсын крајын, Асыв-вој област генплан даннöјјас серті, бостö зев ічөт места (1,89 прöч.). Ва вынлөн главнöй выныс рытывыв частас, сені јујаслөн візувтöмыс вежласö—рытывыв поројјаса јујассаң војыв, лөң, шылыд јујасö. На кынѣі, тырмана ва вын ем сізжö асыв-лун јујасын, көн Урал гөралөн отројјасыс вöчöны кырја местајас.

Тöv вын. Сіјö-жö генплан даннöјјас серті став енергетика пöвсын, төв вын занімајтö 7,3 прöцент. Ужалан вын пыѣѣі төв іспользутчö омöла-на, медсасö кустарнöй нога установкајасөн (ветраннöй мельніча).

Ташöм жеңыѣік характерістіка Вожыв крајса енергетическöй ресурсјаслөн.

Оні кутам відлавны крајлыс полезнöй іскопајемöјјасö.

Кöрт руда. Кöрт руда Вожыв крајын, медсасö бурöј железнак, сферо-сідеріт, сідеріт да һурыв руда. Кöрт руда медсасö кујлө Комі областын Унјö ју пöлөн (Печера јулөн шујга пріток), сесса Первокаменнöј ју устјö дорын (бурöј железнак) да Сыктив ју бассейнын. Бурöј железнакын көртыс 55,5 прöцент. Тајö рудаыс наныдаслöны зев уна ічөт Печера да Ілыч јујас јывјасын. Ѓурыв руда сізжö ем Шенкурскöј, Пінежскöј да Онежскöј рајонјасын.

1694 воö Шенкурск дорын вöлі вöчöма чугункістан завод, коді ужаліс меставывса руда вылын. Печераса месторождөннöын обработка нуöдны заводітіліс Лукјанов 1900 воö. Сіјö стрöйтліс Бердыша ју устјö дорö доменнöј пач да сывдіс 100 тонна чугун; лок економическöј условіјöјас вöсна руда перјөмсö бөрвыдас вöлі шыбытöма.

Тайо рајонын руда запас, ісследователјасон арталма 141,6 сурсаң 145,0 сурс тоннаоң. Оні көрт рудажас експлоатација муно сомын Сыктив ју бассейнын (XVIII немсаң). Вогөгорса руда перјом—5 сурс тонна гөгөр (1924 во).

Көрт рудалыс запассо став Сыктив ју бокыс абу-на бура төдмалөма. Проф. В. ф. Разановлы 1922 воын Сыктив ју бассейныс көрт руда местонахожденьојас обследујтгөн, шеді зев уна руда Гам вөлөст дорыс, 3,3 млн. тонна гөгөр. Мукод ісследователјас көрт рудалыс запассо тайо рајоныс арталоны 8,3 млн. тонна. Руданыс зев бур.

Ыргөн руда. Ыргөн рудажас емөс Коми областын, медөсө тащом местајасын: Іжма ју куза, Кама да Ежва јујас костын, Уса, Унја да Цілма ју берөгјас пөлөн. Цілмаса рајонын 1496 воын вөлі ыргөн сывдан-завод. Бартенев лыдпасјас серті, коді ветліс Печерао 1896 воын, медвоңда разработка плөщад вылыс бостөма 8,3 млн тоннаоң руда сора сој, көні 3,3 прөч. чістөј ыргөн, коді вогөгорса добыча сетас 26,6 сурс тонна ыргөн. Перјом ыргөн вөлі муно фенгајас кістөм вылө. Запас јылыс 1917 воын чукөртөм матерјал обработка бөрын профессор Чернов шуіс, мыј Цілмаса ыргөн руда „оз-на оломө портан інтерес представлајт“. Сомын абу-на став ыргөна рајоныс крајыс тырмымөн ізучітөма.

Свинцовөј блөск. Свинцовөј блөск (руда) паныдасалө Ілыч ју пөлөн, Шантым места дорын. Ерассі інженер тайо рајонсө обследујтс 1910 воын-да шуіс, мыј чістөј свінеч тайо рајоныс вермас лоны перјөма 1,6 сурс тонна гөгөр. Свінеч рудажас кујлоны дон пластөн, 0,3—0,6 метра кызтаон 10,7 метра пыднаын му вывсаң. Рудын 16 прөч. свінеч да төдчымөн радиоактивнөј.

Бөрја каднас (1925 да 1927 војасын) свінеч кујлан-інјас сурөма Вајгач ді вылыс, рытив-лунлаңас, сіјө, Варнека бухтаыс. Шенкман¹⁾ ісследовател гижөдјас серті, көрт свінеч блөсклөн запас лыдфысө сурс тоннајасон да сіјө перјом вермас лоны восса ужјасон. Руда обра-чөцјас анализлөн результатјас сетоны віставны Вајгач

¹⁾ Видө сылыс статта пром. ізык. інстітут сборнікыс — „Разведки полезных ископаемых в Архангельской губ. в 1927 г.“, 56-64 листбокјас.

ди вылыс обследујтѡм рајоныс цінка свѣнеча месторож-деннѡјас практѣческѡј коланлун јылыс.

драгоценнѡј металлјас. Онежскѡј рајонын, Выј ју пѡлѡн важѡн вѡлісны зарні перјанінјас. Војвыв крајлыс тѣрритѡріја некымыныс обследујтѡм бѡрын сѣтавлісны шы-ѡдчѡмјас зарні прѡмысјас вылѡ разрешењнѡ бостны Шен-курскѡј рајонѡ, Шенга, Кодѡма да Ъімнѡј јујас пѡлѡн. Емѡс прізнакјас зарнілѡн Шшугѡр, Волосовка да мукѡд јујас куѡа.

Езыс рудајас кујлан местајас јылыс точнѡј да торја індѡдјас матеріалјасын абу.

Ізвестњакјас. Војвыв крајын ізвестњак зев јѡна пас-калѡма. Најѡ емѡс Меѡен губа гѡгѡр, Војвыв ѡвіна бас-сејн пѡлѡн (Пінега устѡјѡ дорын) да Онега бассејн пѡлѡн (Біручевскѡј порѡгјас дорын). Сы кынѡі, ізвестњакјас па-ныдасалѡны Војвыв ѡвіна, вылыс да шѡр візувтасјасын, Сухѡна, Ежва, Јемва, Нем, Пінега, Кулој, Меѡен јујас куѡа, а сіѡ-жѡ і Іжма, Ухта да Гѡд ју куѡа, Канін полу-остров да Ъіманскѡј із вылын.

Војвыв крајын ізвестњакјас, унжыкыс кујлѡны ізшѡма да пермскѡј сістемаа вылыс да улыс јарус отложењнѡјасын.

Бѡрја каднас, гырыс стрѡітчан ужјас ѡырјі ізвестњакјас јѡна мунѡны промышленностѡ. Ізвестњак експлатірујтѡм мунѡ Војвыв ѡвіна улыс візувтасјас куѡа, Вотча, Тотма јујас пѡлѡн, Ежва шујга бок пѡлѡн, Косју ју дорын да Ежва вескыд бок пѡлѡн Помѡздін, Мылдін вѡлѡстјас до-рын. Сіѡ-жѡ ізвестњак перјѡм возѡа Северо-ѡвінскѡј ок-ругын Шаржењга ју куѡа (Југ ју бассејнын).

Ізвестњаклѡн меѡса гырыс залежјас кујлѡны Војвыв ѡвіна вескыдывыв берѡг пѡлѡн, Пінега петаніныс вылынжык Кѡпачево-Орлецы сіктјас дорын. Сылѡн ыждаыс (мошщнос-тыс) інженер Ъеренѡјева даннѡјас сѣрті лоѡны, — 297,5 млн. куб. м. Мукѡд рајонјасыс ізвестњаклыс мошщностсѡ абу-на тѡдмалѡма. Колѡ нѡшта пасјыны бітумінознѡј ізвест-њакјасѡс, кодјас сѣтѡны горнѡј сір, најѡ емѡс Ухта ју пѡлѡн.

Кѡпачево-Орлецкѡј рајонын ізвестњак перјѡм мунѡ важысак-нін, шѡщјалѡ Соловецкѡј манастир стрѡітѡмкѡд. Бѡрја каднас ізвестњак перјѡм вѡлі промыслѡвѡј коопера-

ціја кі улын. Коопераціја даннөјјас серті і́звестнак перјом
петкөдлысö тақикөн:

1928 во
Ізвест 850 тонна
Бута 4000 кб. м.

1929 во
5500 тонна
25.000 кб. м.

Ізвестнак мунö і́звест вöчөм былö да кыз строітельнö ј
матерјал — фундаментјас былö да с. в.

Унжык рајонын перјом і́звест сотсö да мунö кыз му
вынсöдантор. Сöмын öткымын рајонын (Орлецы, Сухона
куза) — і́звестнак мунö тротуар, лесница, плитајас да му-
көд пöлөс торјас вöчөм былö.

Шіфер. Шіфер залежјас Војвыв крајын ем кыклаын:
Меҗенса Піжма ју куза (усö. Меҗен јуö) да Печераса
Піжма ју куза (усö Печера јуö). Медјона ісследујтöма ша-
ферлыс залежјассö Меҗенса Піжма ју пöлөныс. Тајö ра-
јонын шіфер залеж кујлан условіјөыс зев бур разработка
былö да пöчö нуöдны вöсса ужјасөн. Меҗенса Піжмалөн
жужыд берöгјас куш шіфер массаыс да берöгјаслөн жуж-
таыс мукöдлаас емöс 56 метрöз.

Шіфер вермас мунны вевттысан матерјалјас пыддi.
Мукöд пöлөс вевттысан матерјалјас серті шіфер јонжык
дај озжык сотчы бiөн. Војвылын паскыд строітчан уж пас-
калігөн, вевттысан көрт тырмытöм вöсна, шіфер эксплоа-
тирујтöм лоас јона коланторјөн.

Тöчіла із. Тöчіла із паныдаслö медсасö Комі областын
Печера ју пöлөн, Щугöрыс улынжык. Воја, Соплеса (Пече-
ралөн прітокјас) јујас куза, Цілма, Піжма јывјасын, Луза,
Ңемі јујас пöлөн, Весланка, Јемва, Вашка јујас пöлөн, важ
Тотма ју пöлөн, Белöј море Ңимнöј берöг пöлөн (Ңимне-
горскöј мајак дорын) Ңіман рајонын.

Тöчіла із вöчөм лыдфыссö выгöднöјөн. Бостны-кö сы-
лыс рынок вылын öдјö мунöм, пöчö шуны тöчіла із перјом
зев колана уж.

Воја да Соплеса јујас рајонын тöчіла із запас, Чернов
профессор шуöм серті, зев уна, мыј і артавыс оз сулав.
Промышленнöј значенъöа рајонјас, кодјасöс колö пасјыцит-
ны, сiјö Піжма да Цілма јујас гөгöрса рајонјас. Воҗжык
тöчіла із перјом вöлі мунö Ңимнегорскöј мајак рајонын,
но тајö рајонса тöчіла омöл качества. Тöчіла вöчан із

вöчан производство пуктöма Комі областын. Тöчила из вöчöм мунö кiөн. Војнаöз вогöгöрсä тöчила вöчöм лыд воывліс 250 тоннаöз да 300-350 сурс зуд лыдöз, 30 сурс шäйт гöгöр дон вылö.

Алебастр. Војыв крајын алебастр месторождённö пöштi век жітчöма перымса да февонксä сiстемаä осадка-јаскöд да кујлöны важ Архангельскöј округын, сiä-жö ем i Ухта ју петанінын, Суз да Гöд јујас петаніјасын да Мошä ты дорын (Наңдомскöј рајон).

Важ Архангельскöј округын тöдчöны 5 алебастр (гіпсä) месторождённöа рајон: Сојанскöј, Кулојско-Пінежскöј, Покшенгскö-фвинскöј, Звозко-фвинскöј да Верхне-Мохренгскöј

Алебастрлөн Сојанскöј месторождённö — меdä Војыв-са, Сојана ју пöлöнын (Кулој јулөн пріток). Алебастр кујлö ју берöг кузала, 2½ км. кузäöз. Кулојско-Пінежскöј месторождённö бостö Кулој, Колда, Сотка да мукöд јујас-лыс бассейңјас. Алебастрöвöј порода акадөмік Ферсман гіжöм сертi бостö площад 1500 кв. км. Мукöдлатi кыз-таыс воывлö 100 метрöз¹⁾.

Тақикөн, тајö рајонлөн мошщност зев ыжыд. Покшенгско-фвинскöј месторождённö Војыв фвінасан 35 кілометр сайын. Алебастрјас да гіпсјас кујлöны Покшенга ју пöлөн. Алебастр улын кујлыс площад тајö рајоныс абу-на тöд-малöма, сiјөн i запасјас јылыс сорнiтны оз-на поф. Верхне-Мохренгскöј рајонын алебастр месторождённöјас кујлöны Верхнö-Мохренгскöј бассейң јывјасын. Гiпслөн петöмјас емöс кыкнан бок пöлöныс 15 км кузäö. Став запас абу тöдмалöма.

Ыжыд значеннö кутö Звозко-фвинскöј месторождённö, Кардорсан 200 км сайын. Тајö рајонын алебастрöвöј із петö ортсыö жужыд стенаөн, жуқтанас 32 метрöз да шујга берöг кузäыс нужöдчö 8½ км кузä, а вескыд берöг кузäыс — 22½ км.

Став промышленнöј значеннöа разработкајас кујлöны сöмын Звозко-фвинскöј рајонын. Шујга берöгсä пластлөн мошщност артасö 20 сурс тонна гöгöр, вескыд берöглөн запас лыдфыссö 78 сурс тонна алебастр да 14 сурс тонна

¹⁾ Вiд. інж. Л. Мунтолыс уж — Гипсовые залежи Архангельской губернии и их использование, Архангельск, 1927 г.

гөгөр ангидрид¹⁾. Алебастр, кыз стрөйтчан материал, промышленнөй изысканнөяс институтон нуодом исследованнөяс сетисны бур результатяс. Алебастрын 97 прөч. гөгөр двуводнөй сернокислөй кальци да 2-3 прөч. мукөд пөлөс сорөсяс.

Звозко-Фвинскөй рајонын алебастр перјом воө зев төдчана ыждајасө. Сіз, 1929/30 воын алебастр перјома 4,45 сурс тонна. 1931 во вылө программаын јона ыждө воҕа војас серти.

Фосфоритјас. Фосфорит залежјас исследујтны медвоҕа кутчислөмјас крајын вөлі воҕа нем мөд жынјас, 90-д војасын. Фосфоритнөй месторождённөяс обследујтөм мунис 1893-95 војасын Цикендрат ботаникөн, 1897 воын—Кудрјавцов геологөн, 1913-14 војасын—Кіменков геологөн. Фосфорит залежјас крајын ем Сыктив ју бассейнын Вічінга ју рајонын. Тајө фосфоритјасын ем уна фосфорнөй кіслота.

Уна фосфорит запас ем Пыжелфин да Каргортскөй рајонјасын. Кудрјавцов даннөјјас серти, фосфорит пласт сені кулө 60 кв. км. паҕа площадь вылын. Фосфоритлөн продуктивностыс лыҕыҕысө 0,8 тонна кв. метр вылө.

Фосфоритнөй ангидридлөн соҕержаннөыс—20,5-27 прөч. гөгөр. Фосфоритөс суперфоспатө пөртөмын ем зев ыжыд значеннө сиктса овмөсын.

Целестін. Целестін—минерал. Сені ем сернокислөй стронциј. Сіјө применајтчө химическөй промышленностин медсасө—сахар вөчөмын. Целестін вермас лоны зев ыжыд экспортнөй торјөн. Војыв крајын сіјө сурөма проф. М. Б. Једемскөй ужјас дырјі (1921-1926 војасын) Пинега ју берөгјас пөлөн, Кулој ју пөлөн, Рашинскөй Шелјаыс—Карјеполь вөлөстыс 5 кілометрөн вылынжык, Немнуга ју пөлөн—25 км. сіјө Кулој јуө усанінсаң, Сојана ју вылын—70 км. сіјө Кулој јуө усанінсаң. Гырыс целестін запасјас шедөма Пинега ју рајоныс. Мукөд рајонјасыс шедөм целестін запасјас абу ыжыдөс. Став рајонас целестін кулө пермскөй отложеннөын гөрд рөма улыс толшщаас.

Тајө сетө шуны, Једемскөй проф. серти, мыј целестін вермас лоны і мукөд улыс гөрд рөма толшща развітчан

¹⁾ Ангидрид—минерал, мунө удобреннөјас вылө, а сіз-жө орнамент, статујајас да мукөд торјас вөчөм вылө.

местајасын, мыј вöсна Пинежскöј месторождённöйс Вој-
вылын вермас сурны јона озыржык места.

Пинега ју рајонын целестінаа породајас кујлöны 30 км.
куғаа, Себа ју петанінсаң да Прілук сиктöз кывтігөн.
Берöгјасыс бужгöдöм целестін щöкыда сурлывлö бечев-
никјасын торјасөн лібö кристаллјасөн, 50 кг сöктаöз (Вих-
томскöј шор дорын).

Целестін јона уна Чепоров шорсаң Глубокöјöз. Сен
2 км. куғаа местајас вылын најö паныдасöны быд восков
вылын. Тані целестін запас лыддысö 80 тонна гöгөр.
Богтам-кö лыд вылö дебаса запас, тајö лыдпассö повтöг
пöзö ыждöдны куім пöв.

Бечевник вылын бужгöдöм целестін позјас кынзї, Пине-
га ју кыкнан берöг пöлöныс емöс мыјдакö целестіна горі-
зонтјас, меґсасö Лопатіно да Глубокöј шорјас костын.
Тајö слöјјасын целестін кујлö позјасөн, јорта-јортсаңыс
öтїк лібö кымынкö метр, сајын. Тајö слöјјасыс целестін
запас абу-на тöдмалöма. Проф. Једемскöј арталö öтї кв.
кілометр вылö 16 сурс тоннаа залежјас.

Пинежскöј рајонса целестінын ем уна сернокіслöј
стронціј.

Пуом сов. Војвыв крајын сов перјысö сöмын сола
рöсовјасыс пуöмөн. Сов перјöмөн Војвыв крајын заңимајт-
чылісны зев-нын важысаң, меґсасö Приморскöј рајонын—
Кулојын, Леґенгскöј рајонын—Леґенгск вöлöстын, Комі
областын Јемва ју куғаа—Серегов вöлöстын. Сы кынзї
колö індыны, мыј мїјан совлөн рöсовјас емöс Шенкурск,
Велск да Каргополь рајонјасын. Рöсовлөн крепöстыс кат-
ласö Бом серті 4°-саң 9°-öз. Öнї сов перјöм муно Комі
областын (Серегов вöлöстын).

Вогöгөрва добыча 2,3 сурс тонна гöгөр. Мукöд ра-
јонјасын сов перјöм шыбытöма, ґерт, ем донтöмжык
мукöдлаын перјöм сов да сїјөн.

Графїт. Графїт вöлі шедöма Ілыча ју кыкнан берöг,
пöлöныс, Лача, Јерга јујас пöлөн (Печералөн прїток). Но, не-
кымын ісследователјас шуöм серті, індöм графїт запас ез
подтвөрфїтчы.

Асфалт. Асфалтлөн петöмјас емöс Ухта ју пöлөн.
доманїк—Јол ју петанін дорын да Іжма ју кыкнан берöг
пöлөн Кушкаж да Намöд сїктјас костын, Легкым берöгјас

пӧлӧн, 8750 сурс кв. м. площадь вылын, 4 метр кызта пластжасӧн. Висталӧмжас серҗи индӧм площадыс позӧ бостны 330 сурс тонна чистӧй асфалт.

Мичӧдчан муҗас. Охра залежжас воҗвылын паныдасалӧны уналаын, сижӧс перҗоны сӧмын-на Ежва ју пӧлӧн да Вельскӧй рајонын. Тајӧ индӧм местајас кынҗи охра ем ташӧм рајонјасын: Холмогорскӧјын (кольквиж да гӧрд охра залежжас), В.-Устугскӧјын, Ленскӧјын, Сыктыв рајонын. Гурӧма сижӧ мумија ғырыс залежжас Ухта ју дорыс Гӧрд-јол да Паска-јол јујас усан иныс. Висталӧны, мыҗ мичӧдчан муҗас емӧс і Приморскӧй берӧг рајонын (Онежскӧй рајон). Сы кынҗи охра-пӧ ем Цилма, Іжма да Нерица (Печера вож) јујас пӧлӧн да Меҗен ју пӧлӧн Којнас сикт гӧгӧрын.

Сернӧй колчедан. Сернӧй колчедан поныдаслӧ Плесецкӧй рајонын (Среднѣй Погост сикт), Никольскӧй рајонын (Іжма ју берӧг пӧлӧн), Уса, Іжма, Ухта јујас пӧлӧн, Сыктыв рајонын (Луза ју берӧг), Вишера, Ежва, Сыктыв јујас пӧлӧн да Верхнӧй Тојма ју берӧгјасын. Колчеданјасын сераыс абу улынжык 30 прӧчентыс. Сернӧй колчедан залежжас Воҗвылын нӧтӧ оз разрабатывайтчыны. А целлюлозно-бумажнӧй промышленност кыптӧгӧн сернӧй кӧслотаныд зев јона кутас ковны да колӧ шуны, мыҗ ковмас вӧчны кӧслоцементнӧй завод сернӧй колчедан разрабатка ылӧ.

Бурдӧдчан минеральнӧй источникјас. Висӧмжас бурдӧдны вермана минеральнӧй источникјас Воҗвын крајын ем некымын рајонын. Важ Вологодскӧй округын тодана источникјас, кодјас бердӧ вӧчалӧма курортјас: Грязовец дорын (железистӧй), Лефенгскӧй, сиктын да Тотмаын (сернӧй).

Сернӧй источникјас емӧс Каргопольскӧй рајонын (Канашикурја ты). Важ Северо-Двинскӧй округын сижӧс ем кык источник: Сольвычегодскӧй, кӧнӧ емӧс уна кальций совјаса сероводороднӧй клучјас да Красноборскӧй рајонын—источник Солониха, кодлӧн ваыс курыд сола да 3° Ц температураа. Онѣја кадӧ кыкнан источник бердас гожжа кадӧ ужалӧны курортјас.

Комі областын сижӧс емӧс уна минеральнӧй клучјас, пӧс сола источникјас Пым-ва ју (Азвалӧн шуҗа вож) да Пым-ватар јујас пӧлӧн.

Важ Архангелскöй округыс колö пасыны сероводородыс да сернокислöй известа минералнöй источникяс. Холмогорскöй районын Ракула сикт дорын ем сернокислöй источник. Приморскöй районын емöс Куртажевскöй (Ненокса сиктсан 10 км. сайын) да Гуземскöй железистöй источникяс.

Уна материаляс индöны і мукöд районясыс öнöз вöр-
зöдлытöм тащöм бурдöдчан источникяс жылыс.

Кор ми видлалім, крайыс энергетическöй ресурсяс да основнöй полезнöй ископаемöйяс, адзім, мыі унжык видлалöм озырлуныс кулöны асывылын (Комі областын).

Тайö кутö зев ыжыд значеннö. Ещa јöз, омöл тујяс да мукöд тырмытöмторяс производителнöй вын кыпöдöм-ын,—ставыс тöркöны тайö ывлавывса ресурсяс вылын паскыд экономическöй експлоатация нуöдöм.

Сöмын тайö индöм „векныд местајассö“ бырöдöм сс-тас бура да паскыда іспöлзутны крайыс тайö став ывла-выв озырлунсö.

II. ВӖР ОЗЫРЛУН да ВӖР ОВМӖС

ВӖжыв крај, став СССР овмӖс сӓстемаын зев ыжыд производственнӖј специализациаа јукӖд. Медыжыд, медглавнӖј торјыс тајӖ специализациаас—ортсыса рынок вылӖ вӖр експлоатирујтӖм. ВӖжыв крај торјалӖ мукӖд рајоныс—вӖра рајонӖн.

Крајын став вӖра площафыс ¹⁾, медбӖрја лыдпасјас сертӖ артавсӖ 78,9 миллон га, сы пӓын удобнӖј 56,0 млн. га либӖ 70 прӖч. став вӖра площафыс. Медым петкӖдлыны ВӖжыв крајса вӖрлыс уделнӖј сӖктасӖ СССР-са вӖр пӓын, ваяӖдам сы вылӖ тащӖм табыца:

Став вӖрыс СССР-ын	Став вӖрыс РСФСР-ын	Став вӖрыс СССР-са Европеј- скӖјчастын	Став вӖрыс ВӖжыв крајын	ВӖжыв крајлӖн вӖрыс СССР-са, РСФСР-са да СССР ЕвропејскӖј частса вӖрјас сертӖ (%-јасын)
-----------------------	------------------------	---	-------------------------------	--

(Миллон гектарјасын)

Став	Удобн.	Став	Удобн.	Став	Удобн.	Став	Удобн.						
1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6
900,0	595,8	887,9	568,3	245,9	154,2	78,9	56,0	8,7	9,3	8,8	9,8	32,1	36,3

СӓзкӖ, удобнӖј площафыс ВӖжыв крај вӖрлӖн лӖб 9,3 прӖцент сојузса став вӖрыс, секӖ, кор терри́торија сертӖ

1) Став вӖр площафӖ пырӖны, вӖр кыңзӖ нӖшта нурывв площафјас ва пространствожас, сӖтчӖмӓнјас, селско-хӖзјаственнӖј да мукӖд угоддӖјас.

Став вӖраплощаф, нурјастӖг да вятӖг сетӖ удобнӖј вӖра площаф (татчӖ пырӖны вӖрјас да селско-хӖзјаственнӖј угоддӖјас).

ВӖра площаф—тајӖ удобнӖј площаф селско-хӖзјаственнӖј угоддӖјастӖг, либӖ мо́ногӖн-кӖ, сомын вӖра площаф. Сы вӖсна меда бур петкӖдлысӖны вӖралиҥ кың лӖб вӖра площаф.

ыс Војвыв крајлөн уделнөй сөктаыс Сојузын—5,3 прөч., а јөз серті—сөмын 1,6 прөч. Тазікөн, лыдпасјас тырмымөн бура петкөдлөны Војвыв крај вөрлыс сојузса өтүвја вөр фондын значењһөсө, мыј сетө крај економікалы специфіческөй вөра характер. Та жылыс-жө висталөны і мукөд лыдпасјас: Сојузлөн вөраіныс 27,9 прөч., РСФСР-лөн 29,5 прөч., а Војвыв крајлөн—53,0 прөч. Өтік морт вылө воө удобнөй вөр площад: Сојузын—4,1 га, РСФСР-ын—4,3 га, а Војвыв крајын—20,5 га. Вөр площад ыжда серті Војвыв крај сулалө сојузса мукөд рајонјас костын һөлөд места вылын Гібкрај бөрті. Сылөн вөр площадыс 261,7 млн. га, Якутіјалөн—250,0 млн. га да даһневосточнөй крајлөн—89,8 млн. га.

Медбөрын, медеа бур да характернөй петкөдлысөн крајын вөр овмөслыс төдчаналунсө, лөһны хоһајство основнөй отраслјаслөн валөвөй прөдукціја жылыс даннөјјас. 1929/30 вөса контролнөй лыдпасјас куһа крај овмөсса торја отраслјас валөвөй прөдукціјалыс соотнөшөһөсө петкөдлөма ташөм ыждајасөн (сурс шайт):

Цензөвөй промышленностилөн валөвөй прөдукціја. 160013		
Государственнөй да местнөй		
значењһөас вөрлөн	”	” 248500
Сіктса овмөслөн (олөне-		
водствотөг)	”	” 202806

Һекушөм комментаріјјас тајө лыдпасјас дінө оз ковны Колө шуны, мыј вөр овмөс крај економікаын бөстө медыжыд места. Војвыв крајлөн гырыс вөр массивјас, сылөн ыжыд уделнөй вес странаса өтүвја вөр фондын,—өті-кө вөр овмөслөн крај економікаын зев ыжыд значењһөыс мөд-кө, торјөдөһны сылы места Сојузса овмөс сістемаын. Сөмын тајө вайөдөм лыдпасјасыс оз-на тырбура петкөдлыны крајын вөрыслыс значењһөсө. Став важностыс да значењһөыс, Војвыв крај вөрлөн—сіјө географіческөй располөжењһөын, кодјас сетөһны јона експлоатірујтны вөрсө, экспорт кыпөдөм могыс да іностраннөй валута бөстөм могыс, меһым өдјөнжык індустріалізірујтны страна. Та серті Војвыв крајөс зев вескыда шуөһны Сојузса „валутнөй цөхөн“.

І збылыс, Војвыв крај серті унжык вөра рајонјас өһмі ог-на вермөй бөстны експлоатација улө. Гібыр, Якуті-

ја пышкӧс і ортсы рынокыс ылын вӧсна, нӧтӧ оз вермыны сетны древесина социалистическӧй стрӧйка нуждајас вылӧ. А Војвыв крајын, вӧр медсасӧ быдмӧ гырыс ју бассейњас пӧлӧн, кодјас јітӧны порткод медса ылыс вӧра рајонјассӧ. Та вӧсна сјӧ кокныда поӧ эксплуатірујтны ортсыса рынок вылӧ. Тајӧ фактыс петкодлӧ Војвыв крајлыс, страна индустриализірујтан ужын участвуетмӧсӧ. Сјӧ бостіс торја да чорыд установка ВКП(б) ЦК постановленӧын, кӧні шуӧма ыждӧдны вӧр экспорт пјатілетка помасіг кезлӧ 500 млн. шјт донӧз.

Бӧрја кадјасӧз древесина эксплуатірујтӧм муніс крајын зев не рационалнӧја, коді лолі ӧтӧк пӧлӧс вӧрпӧлітан промышленност вӧсна. Сӧмын-на 1929/30 восан заводітчӧ буржыка іспользуетчыны древесина. Та вылӧ вӧлістрӧйтӧма Кардорын целлюлозно-бумажӧй комбінат да тащӧмжӧ комбінатјас лӧсӧдчӧ стрӧйтны Котласын да Сыктывкарын.

Тырбура древесина іспользуетӧм под вылын поӧ кыпӧдны уна мукӧд пӧлӧс проіводство. Целлюлоза кынзӧ, коді лоӧ бумага вӧчан полуфабрикатӧн, іскусственнӧй шӧвк да взрывчатӧй вешествојас лӧсӧдӧм кынзӧ, поӧ сувтӧдны нӧшта уна пӧлӧс прӧдуктајас вӧчам проіводствојас—кужӧмӧн-кӧ іспользуетны не сӧмын пӧрӧдӧм, а і быдмыс вӧрсӧ. Сјз пожӧм сокыс поӧ вӧчны жівіца, коді воӧд обрабатјігӧн сетӧ каніфол (кодӧс ӧні вајам заграничаыс) да скіпідар. Ёјја пу сокыс артмӧ терпенітін, піхта сокыс—піхтӧвӧй маслӧ, кыс вӧчӧны іскусственнӧй камфара. Пуыс пуӧмӧн лӧбӧ аслыс пӧлӧс растворјасӧн поӧ вӧчны дубітчан торјас кучік проіводствоӧ, мӧчӧдчан торјас да с. в.

Сухӧй перегонкаӧн пуыс вӧчӧны сір, дӧгӧд, древеснӧй спірт, уксуспӧй кіслота, шом. Сы кынзӧ пуыс поӧ вӧчны глюкоза, скӧтлы кӧрым вылӧ. Медбӧрын, зев інтереснӧй тор сјӧ, мыј пілі-пычыс да быдсама пӧлӧс шыблаторјыс пу разработка дырјі, вӧчӧны прессуетӧм пу, коді нӧмтысӧ „мессонітӧн“.

Мессоніт вӧчӧмын ем зев ыжыд інтерес, сы понда мӧ вајӧдам ӧтӧк места „Вӧр овмӧс вӧтвоса планын“ ужыс, сені мессоніт вӧчӧм јылыс гіжсӧ тајі: „Вӧр механической обработкыс коласјас—помјас, кырс да м. т. лоӧны сырјоӧн. Најӧс пазӧдлӧны посні торјас вылӧ, сесса кістӧны

аслыс пѡлѡс дозјѡ, кодѣ топыда сѣптысѡ да сѣтчѡ лѣжѡны 70 атмосфера гѡгѡр шоныд руѡн лѣчкѡм, сѡмын некымын мѣнут кѣжлѡ. Сы бѡрын доз друг воѡсѡ да ставыс, мѣј ем пыщкас, взрыв вѡсна качѡны да усѡны сы вылѡ вѡчѡм прѣјомнѣкѡ. Сѣкѣ тѣјѡ массаыс вѣта кодѣ да вермѡ топавны. Прессујтѡм бѡрын тѣтыс артмѡ рѡшкыд пластѣна, кодѡс поѣѡ употреблѣјтны кыѣ изѡлѣрујтчан тор, лѣбѡ топыд лѣстјас, фѣбра кодѣ, кодѡс вѣжѡны быдсама торјас вылѡ: автомобилѣ кузовјас вылѡ, сѣтен облѣцујтѡм вылѡ, мебѣлјас вѡчѡм вылѡ да с. в. “1)

Тащом уна пѣлѣс да уна нога вѣр іспѣлзуѣм. Вѣр вѣв краѣн вѣр буржѣка іспѣлзуѣм вѣл прѣзводствѣас бѣдмѣгѣн—вѣр овмѣс јукѣд крај економѣкаѣн тѣдчѣмѣн ѣждас. Тајѣ нѣшга ѣтпырыс шуѣ, мѣј краѣн став народнѣј овмѣссѣ вѣзѣдны колѣ вѣр проблема развѣѣѣѣтѣмѣсѣ.

Сувтлам крајса вөр озырлункөд да вөр овмөскөд бур-
жыка төдмәсөм вылө.

Кот і тідана крај овмөсын вөрлөн ыжыд значеннөйс, но весиг өнөң-на абу бура тідмалөма вөрлыс плошщадсө, оз-на уналаті тідны відлавтөм понда. Став істочнікјасыс, кодјас петкөдлөны крајын вөрлыс плошщадсө, оз јона торјавны ас костаныс вөр плошщадлыс ыждајассө петкөдлөмын. Војвыв крај вөр плошщад јылыс тајө матерјалјассө петкөдлөма тајө табыцаын (сурс гајасөн): (віқөд табыца 25-өд лїстбокыс).

Тайо даннөйжассө видлалігөн мі адқам крајынвөр площ-
щаф төдмалөмын торјалөм 2-3 млн. гаөн, дөрт вөр
площаф арталөма лоіс уна ногөн.

Вождь келö мi модaм петкöдлыны 1/X 1927 НКЗем вöр-статистическöй учот даннöйяс сертi, сетчö вöли испöлзүтöмa став буржыка вöр площадь тöдмалан материалсö. Сы кынчi тажö материал ногаа-жö петкöдлö краiлесiнспекциjалөн лыдпасjасыс, кодöс испöлзүтöмa „Лесное хозяйство и лесная промышленность“ брошураын.

Вөр, кодос лөгодома породом да вөр овмөс нуждаяс
 выло, лоо отувја вөр фондон. Сиж лесној кодекс серт
 јуксө государственној, местној значенноа да особого на-
 значеннијаа (велодчан—опытној лесничество, заштитној
 вөр дачаяс да мукөд полос вөрјас выло).

1) „Bör övmös da vitvoga plan“ ГІЗ, 1929 во.

Источыкжаслөн ным	Став вөр площадь		Сы пын				Вёра %
			Госфондлөн вөр		Местн. знач. вөр		
	Общ.	Удобн.	Общ.	Удобн.	Общ.	Удобн.	
ЦСУ справочнык, 1927 васа	76012	57844	73991	55938	2021	1906	53,0
Вөр фонд 1/X 1926 во выль	75403	57092	73519	55346	1884	—	53,0
ЦСУ справочнык, 1927 васа	78963	51802	75071	48689	3892	3113	47,0
Вөр фонд 1/X 1925 во выль	76011,6	57843,3	73991,3	55937,9	2020,3	1905,4	53,0
ЦСУ справочнык, 1928 васа	76012,0	57844	—	—	—	—	53,0
Вөр фонд 1/X 1927 во выль	76000	57800	—	—	—	—	53,0
Вөр промышленност да вөр овмёс жылыс справоч- нык, 1928 васа	78963	51802	75071	48688	3892	3113	47,5
Вөр фонд 1/X 1926 васа данн. серты	75975,4	56499,8	—	—	—	—	52,7
РСФСР Госпландлөн вётваса план серты	78963	56031	75071	53188	3892	2903	52,6
СССР Госпландлөн вётваса план серты	—	—	74814	56188	—	—	—
Справочнык лесзаводлөн „Новая дер.“ 1929							
Асыв-вој обл. вөр овмёс 1924—29 војасса перспек- тивнөј план данн. серты							
Вөр фонд статистическөј учот НКЗ-лөн 1927 васа матерјалжас							
„Војвыс крајса вөр овмёс да вөр промышленност“ ужын							

Вылынжык индӧм категоріјас серті Војвыв крајса
вӧр площадь јуксӧ ташӧм ногӧн (сурс гажасӧн);

	Общ. площадь	Сы пӧн вӧр	Сіјӧ-жӧ	% -ӧн
Госфондӧн вӧр . .	74760	52901	94,67	94,41
Особ. назнач. вӧр . .	311	227	0,41	0,41
Местн. знач. вӧр . .	3892	2903	4,92	5,18
	78963	56031	100,00	100,00

Особӧј назначеннӧа вӧрӧ Војвыв крајын пырӧны Ше-
лековскӧј да Обоџорскӧј опытнӧј лесничествӧн вӧрјас,
вӧрлеџӧм рационализірујтӧм куџа Севернӧј опытнӧј стан-
ціјалӧн вӧрјас (ст. Јанца) да м.

Војвылын медса јона быдмӧ лыска вӧр; корја ещажык
лыскајасыс, кодјас быдмӧны сорӧн лӧбӧ торјӧн, поџӧ шу
ны, коз да поџӧм. Нја да нывпу торјӧн паныдасалӧны
зев шоча, сӧмын козја-поџӧма вӧркӧд сорын овлывлӧ
ӧткымынлаын. Напӧыс щӧкыджыка паныдаслӧ нӧпу, ко-
дӧ мӧјан крајын нывпуыс унжык. Медсасӧ сіјӧ быдмӧ
крај асывлун бокын. Корја пујасыс јонжыка паныдаслӧ-
ны кыџ да пӧпу.

Вӧраіна площадь вӧр породајас серті јуклӧм пет-
кӧдлӧма тајӧ табліцаын:

Общӧј вӧраіна площадь	СЫ ПӧН							
	Лыска пу вевја				Корја пу вевја			
	Поџӧм	Козпу	Корја пујас	Ставыс	Кыџ пу	Пӧпу	Мукӧд	Ставыс
56031,5	18724,7	30419,9	978,5	50123,1	4648,5	1259,5	0,5	5908,4
		Сіјӧ-жӧ	прӧ	цент	јасын			
	37,35	60,69	1,96	100,00	78,67	21,31	0,02	100,00
100,00	—	—	—	89,45	—	—	—	12,55

Лыска пујас составлајтёны—89,45 прёч., корја (ліствен-
нёј)—10,55 прёч. Лыска пујас костын меуна козпу, сесса
нождм. Корја пујас кыз ми адзам, зев еща. Корја породајас
быдмёны пёшти сёмын кызпу да піпу, кодјас составлајтё-
ны 99,98 прёч. став корја пујаса вёр плошцад серті.

Породајас серті јуклём кынзі, ыжыд практіческёј зна-
ченнё ем арлыд серті вёр јуклёмын.

НКЗ-ён вёр учот 1927 во 1/X кежса, даннёјјас серті
вёра плошцад арлыд серті јуклём тащём (сурс га-ён):

Обиёј вёра плошцад	Лыска породајас					Корја породајас				
	Став плошцад	Посні арлыда	Шоркод арлыдјаса	Воём (спелых)	Тодмавтём- јас	Став плошцад	Шоркод арлыдјаса	Воём	Тодмавтём- јас	Посні арлыдјаса
56031	50123	5364	12252	29336	3171	5908	1180	2117	792	1189
Сіјё-жё прёцентјасён										
	100,00	10,72	24,54	58,62	6,42	100,00	30,62	35,82	13,44	20,12

Тажё даннёјјас серті позё шуны, мыј медеа уна, кыз
лыскајас костын, сіз-жё-і, корјајас костын шоркод да воём
арлыдјаса пујас. Арлыд серті Војвыв крајса вёр позана
јона експлоатація вылө. Тащём експлоатаціјалён колан-
луныс індысё аслас овмёснас. Шоркод да воём арлыд-
јаса уналыд дырји артмё сещём условіјё, кор вёр содём
зев еща, а мукөддырји пёшти қікөз сувтлывлө.

Сіјён, медем лептыны вёрлыс производітелностё, а сіз-
жё овмёс бурмөдём вёсна меропріјаттёјас нуөдём вылө,
коді отсалас бура сувтөдны вёр овмёс, зев јона колө
ёныја кадсаң-жө бостёсны експлоатірујтны став шоркод
да воём арлыда вёрсө. Ёныја вёр експлоатірујтём (кыз ми
адзам возынжык) оз-на вермы справітчыны тајё ужнас.
Во чөжса вёр содём јона панјө сіјё леқөмсө.

Војвыв крајса вёр торјалө бур качествоөн, посні слөја-
да. Вөрлөн качествоыс јона завісітө почвасыс, көн сіјё

быдмө. Почва бурлун сертї, код вылын быдмөны лыска да коржа пујас, јуксө вит пельө. Медвојза куимыс (I, II да III) быдтөны гырыс төварнөј, пїлитан вөр да составляјтөны 42% став быдмас сертїыс. Бөрја кыкыс (IV да V) — нос-ны төварнөј (58%).

Быдман период женыд лун вөсна, основнөј породајас крајын (пожөм, коз) овлөны III бонїтета 160-180 во арлы-даөс. Тајө арлыдсө төдчөмөн позө чїнтыны, лесоустројст-во нуөдөмөн, вөр овмөс бура пуктөмөн (пожөма вөрлы колө, бостам, воны III бонїтетө 100-120 во). Крај паскыд терріторїа вөсна вөрлөн шөркод арлыдыс абу быдлаын өткоф; лунвыв частын (важ Вологодскөј округ) сіјө рав-најтчө 140 во гөгөрлы, шөр частын (војза Нандомскөј ок-руг) — 160 воны, а војвылын (војза Архангелскөј ок-руг) — 180 воны.

Лесоустроїтелнөј да обследователнөј ужјас лока пук-төм вөсна, бөрјөмөн вөр пөрөдөм вөсна, — Војвыв крај вөрын артмө ыжыд фаутност (порочност), мукөд дырјї овлывлө 25-30 прөчентө. Тајө јона падмөдө вөр содөмлы.

Крајын уна пөлөс нога почвенно-кліматїческој условїјө, јона төдчө вөр производїтелност вылө — вөр содөм вылө. Ферт вөр быдман условїјө абу быдлаын крај пастала өт-код. Тундрадорса вөр ферт ічөтжык производїтелноста, шуам көт, лунвывсажык вөр сертї.

Өтї га вылын вөр воөн содөм лыд јылыс, Војвыв мес-тајасын абу-на төдмалөма. Танї абу-на точнөј лыд да тор-ја ісследователјасөн артасөны оз өткофа. В. В. Фаас аслас „Леса Северного района и их эксплуатация“ ыгаын, 1 га вылө вөрлыс шөркод содөм арталө 1,03 кубометр, а мес-тавывса вөр дорын ужалысјас тајө содөмсө арталөны 0,8 кубометрөн. Тајө кыкнан лыдпассыс шөркод лыдыс јона катласө уван да выван. Бостам, лунвывсажык вөр мїјан крајыс, сен содөм абу ічөтжык 1,5 кубометрыс, Средне-двинскөј рајонын — 0,8 кубометр, тундрадорса — 0,4 кубометр гөгөр. Тајө шөркод содөмыс, кыз крајын ставнас сізі-ї торјөн рајонјас куза, абу-на мед вылыс содөм, кодөс позө адыны мїјанкөд ортчөн кујлыс капїталїстї-ческөј странаса — Фїнландїја да Швеціја раціоналнөја вөр віжөм опытыс, кодјаслөн фізїко-геологїческөј условїјөыс мїјанкөд өткоф, а вөса вөр содөм 1 га вылын 1,7 кубө-

метр. Војвыв крајын вонас вөр содö 38,2 миллион кубо метр.

Медым буржыка тöдмавны, кыңи јуклöма вөр площадь крајын (важ окр. серты) территорияјас серты вайöдам та-
блица (тани сöмын госфондлөн вöрыс):

ВÖРЈАСЛÖН ПЛОЩАД (млн. га)

Округјаслөн ним	Общöј	Вöрайн	Прöцентја- сын		Лесистост	Воса содöм смета- ыс испöлујтöм %	Вöра площадь öтi морт вылö воом (га)	Примечаниö
			Общ.	Вöрайн				
Архангелскöј . .	21,9	14,6	29,3	27,3	66,8	113	58,7	Тайö таблица- ын абулыдö- ма тундралыс территорија (не- нецкöј округ). Тайö территория арталгөн лесис- тост лоас оз 71,4% а 53%
Нандомскöј . . .	4,5	3,5	6,0	6,6	77,0	76	10,4	
Вологодскöј . . .	2,1	1,7	2,8	3,1	81,6	89	2,1	
Сев.-финскöј . .	7,5	6,4	10,0	12,0	84,9	38	9,4	
Коми област . .	38,8	27,8	50,9	51,0	70,1	39	120,1	
Крај куза	74,8	53,4	100,0	71,4	59	23,1		

Тайö таблица видлалöмыс артмас тащöм выводјас:

1. Војвыв крајын жыңсыс уна став вөр площадьсыс воö в. Архангелскöј округ да Коми област вылö.

2. Крај куза вочöжса вөр содöм испöлујтчö омöла — тöкөтö жыңсыс уңжык 59 прöч.

3. Вогöгöрса вөр содöм испöлујтчö јона оз öткода: в. Архангелскöј округын — 113%, а Коми областын — 39%. Коми областын тайö омöла испöлујтчö ылын вöсна, омöл транспорт, да тöдмавтöм местајас вöсна, сiң-кö тани вөр испöлујтöм омöла позана выјын-на.

4. Медса уна вөр лыд öтi морт вылö воö Коми облас-
тын да в. Архангелскöј округын, мыј петкöдлö тайö ра-
јонјаслыс овмöссö вөр характерөн.

Војвыв крајса вöрын ем ыжыд экспортнöј значеннö.
Тайылыс вiставлöны удобнöј вөр площадь основнöј ју
бассейнјас вылö јуклöм даннöјјас.

Войвыв двіна ју бассејн вылө воё 43,1 пр. общ. удобн. пл

Онега	"	"	"	"	5,04	"	"
Меґен	"	"	"	"	14,8	"	"
Печера	"	"	"	"	29,1	"	"
Сухона да Ку-							
бенскöј ді	"	"	"	"	4,5	"	"
Абу јукöма	"	"	"	"	3,6	"	"

Тайö табліцаыс тыдалö, мыј 92 прöч. гөгөр став вөр
плошцаыс вооны Белöј да Войвыв море порт дорö дај
тайö вöрыс лоö экспортнöј зона. Вөрлөн мукöд јукöдјас,
кодјас кујлöны Кардор Вологда, Вологда-Вятка коста
корттујјас пöлөн, артмöдöны смешаннöј зона (пыщса да орт-
сыса рынок вылө вөр експлоатірујтöм), а крај лунвывжык-
са вөрјас, кодјас кујлöны Кама, Унжа јујас бассејнјасын —
вöчöны внутреннöј рынокса зона.

Войвыв крајса вөр тöдмалöма зев омöла, лесоустроитель-
нöј да обследователскöј ужјас промышленнöј районјасын
абу-на помалöма. Сіз, 1930 воґа октабр 1 лун кежлö крај
жуґа устроеннöј вөр вöлі 40,0 прöч., обследујтöм — 18,1
прöч., а зікöґ тöдмавтöм, — 41,9 пр. ґерт, торја районјасын
вөр устроитöм да обследујтöм прöчентыс јона катласö, но
тайö оз вермы вежны вывод, мыј лесоустроительнöј да му-
кöд ужјаслы колö јона-на ужавны. Тасаґ, Войвыв крај вөр
донјалигөн, колö шуны лесоустроительнöј, обследователскöј
да научно-исследовательскöј ужјас бурмöдöм коланлун жы-
лыс. Медвоґ колö: помавны лесоустроительнöј ужјас про-
мышленнöј местајасын; нуöдны обследователскöј ужјас
печераса вöрын, паскöдны опытно-исследовательскöј уж вөр
овмöс пыщкын.

Войвыв крај пырö бөрјöмөн пöрöдчан ноґа районјасö.
Вөр пілитан производстоін требујтöм вöсна бөрјöмөн вөр
пöрöдöм вайöдö медбур сорт вөр експлоатірујтöмö да сіјөн
оз вермы вөр овмöс бура пуктöм паскавны. Таґі вөр овмöс
сүвтöдöмөн мі бостам да іспöлзујтам сöмын 12 прöч. (40
прöч. колö пöрöдчанінас да 48 прöч. шыблассö заводын
переработајтігөн). Сіјö петкöдлö, мыј вөр овмöс пуктöма
лока, важ ногөн.

Выл нога, интенсивнӧй, овмӧс вылӧ вужӧм мӧвпавсӧ комбинированнӧй предпријаттӧјас котыртӧм пыр, кодјас вӧрсӧ утӧлізирӧјтӧны, вӧрсӧ дорвыв пӧрӧдӧмӧн.

Та вылӧ бур предпосылкајас вӧчӧма СНК РСФСР 1929 вӧса јул 24 лунса постановленьӧ сертӧ НКЗ-сан ВСНХ улӧ вӧрсӧ сетӧмӧн. Вӧр сетӧм вӧчсӧ вӧр овмӧс куза хоџајственнӧй меропріјаттӧјас (пӧрӧдчан местајас весалӧм, меліорација да с. в.) вӧрлезан производство процессјаскӧд (пӧрӧдчӧм, кыскӧм да с. в.) ӧтмоза мунӧм вӧсна. Вӧр овмӧс организованнӧй нізӧвӧј јачејкајас — вӧрпромхозјас пыр (вӧр фабрика) практическӧја разрешајтчӧ заготовка места вылын вопросјас вӧр шыблаторјас утӧлізирӧјтӧм јылыс (отсасан заводјас стрӧйтӧмӧн), артмӧны условіјӧјас вӧрлезысјасыс, батракјас да беднякјас пӧыс котыртны постојаннӧй кадр, — нуӧдсӧны вӧрлезӧм, вӧркылӧдӧм механизирӧјтӧм сертӧ мерајас (трактор вын пріменајтӧм, јі тујјас да с. в.). Став тајӧ ӧтлаын лоас вӧр овмӧс выл техническӧј ступењ вылӧ кыпӧдӧм, кутас лоны вӧр овмӧс индустриализирӧјтан процесс. Сіјӧ кутас јонжыка сетны експлоатирӧјтны вӧр да донтӧммӧдны сырјолыс донсӧ вӧр обрабаты-вајтан промышленностлы.

Вӧрпромхозјас котыртӧмӧн, вӧрлезысјас постојаннӧй кадр котыртӧмӧн, лӧсӧдсӧ чорыд подув, мыј вылын артмӧ советскӧј вӧр овмӧс. Вӧрлезан процесс важ ногӧн, лока уж пуктӧм пыџџі, сезонност пыџџі, омӧл уж производителност пыџџі, уж вын омӧла квалифіцирӧјтӧм пыџџі, сіјӧ текучест пыџџі — пырӧ овмӧс индустриализирӧјтӧм, сіјӧ выл промышленнӧј лад вылӧ вужӧдӧм, пырӧ выл техника да с. в.

Вӧрлезанінӧ постојаннӧй кадр котыртӧм вайӧдӧ со кытчӧјасӧ: постојаннӧй кадр пыр бырӧ вӧрлезӧмын сезонност, бырӧ на вылӧ кулакјаслӧн вліјаннӧ, постојаннӧй кадр вермӧ лептыны уж производителност, буржыка вермӧ исползујтны вӧр, донтӧммӧдны сылыс асдонсӧ да с. в.

Вӧјвыв крај территӧрија вылын 1929/30 вӧын вӧлі котыртӧма 42 вӧрпромхоз. 1930/31 вӧын вӧрпромхозјаслыс лыд ыжӧдӧдӧма 58-ӧз. Тајӧ ыжӧдӧдӧмсӧ вӧчӧма сы вылӧ, меџым вӧрпромхозјаслыс грањцајассӧ јітны рајон административнӧй грањцајаскӧд, вӧрлезан кадӧ рабгужсілаӧн буржыка вӧџітчӧм вӧсна.

Вөрпромхозјасын постојанној ужалыс кадр котыртөм муніс тақикөн: 1929/30 вося контролној лыдпасјасөн шуөма вөлі во помасіг кежлө котыртны кадрө 25 сурс морт, но вөлі котыртөма 9 сурс морт гөгөр.

Бөрја помас колө сувтлыны вөрлеқөм выдө. Бөрја војаснас крајын вөрлеқөм, вөрпромышленност да вөр экспорт кыптігөн, зев јона ыжді, мыј поқө адқыны ташөм лыдпасјасыс (сурс кбм-өн):

Вөлі заптөма:	фелөвөј:	пескөн:	ставыс:
1927/28 в	6363	1234	7597
1928/29 в	10001	1045	11046
1929/30 в	17205	3014	20219

Вөрлеқөм куға правітелственнөј заданнө 1930/31 во кежлө шуөма 36350 сурс кубм.

1913 воын крајын вөр матерјал леқөм вөлі 7368 сурс куб. м. Тақі 1929/30 воын-нын вөрлеқөм вөлі куім пөв унжык војнаөз серті.

Вөрлеқөм војвыв условіөјасын ем основнөј фронт клас сөвөј тышкын. Вөрлеқөмын ғырыс темпјас чужтөны кулақкөј элементјассаң локыс паныдалөм. Тајө ставыс щөктө кулак выдө паскыда наступајтөм кулаклы ғырыс нормајас пуктөмөн да оз-кө најө выполнентны іспользутны сы выдө став адміністратівнөј воздејствіөјассө. Kodі opөdө вөрлеқан план, сылыс став овмөссө конфіскујтөмөз". („Контролнөј лыдпасјас 1929/30 во кежлө" серті, Крајісполком постановленнөбыс).

Вөрлеқөм паскөдөм крајын мунө сіз, кыз ескө јонжыка кыпөдны өдјас да нужөдны сезон, јукны порөдөм кыскалөмыс, паскөдны механізаціја да с. в.

1929/30 во-нын возза војасыс торјалө механізірујтчан уж быдмөмөн. Сіз 1929/30 воын Северолес вөрын вөлі 21 база 168 трактор лыдөн. Ферт, тракторјаслөн уж ез быдлаын вөв бур. Тракторөн вөр кыскөм мукөддырјі овывліс јона донажык вөлөн кыскөмыс, но та серті оз пошшуны, мыј вөрлеқөмын тракторөс пріменајтны оз пош.

Мөдарө, тракторјаслөн лок ужыс лоө ужјассө лока організујтөм вөсна, бур кадр абутөм вөсна, гөтөвітчытөм да с. в., најөс поқө зев коккыда бырөдны.

далневосточнõй крајын вõрлежõмын петкõдчõ трактор-
јаслõн бур ужыс, кõнi условiёыс õткод Војвыв крајкõд.
Тракторјаслõн ужыс далнõй Востокин донјассõ тазикõн:

„Став лок условiёјас дырјi трактор вын век-жõ лоiс
донтõмжык вõв выныс (даллес). Нормалнõй условiёј дырјi-
жõ тракторлõн ужыс колõ лоны донтõмжык вõв выныс
не ешажык 70 урыс быд кубометр вылõ, 12 кiлометр
сајсан кыскасiгõн“.

„Далнõй Востоклыс уж опытсõ важõн-нiн колõ вõлi
применајтны војвылын, медем бура пуктыны тракторјас
эксплоатирујтõм.

Гырыс технiческõй восковјас вõр овмõсын тыдалõ
оз сõмын трактор вын применајтõмын, но сiз-жõ-i јитуј-
јас вõчалõмын, кодјас дырјi лõб ыжыджык уж произ-
водiтельность вõв вынõн кыскасiгõн. 1929/30 воын Северо-
лес вõрјасын јитуј вõлi вõчõма 880 кiлометр куџа.

Кõт i емõс iндõм технiческõй восковјас, а сiз-жõ i
вõрлежанiнын постојаннõй кадр сõдõм, но век-на-жõ
Војвыв крајын вõрлежõм мунõ медеасõ крестанскõй уж
вынõн да гужõн кыскõмõн. Вõрлежõмын вõв да морт
лыд 1929/30 воын вõлi ташõм лыдпасјасõн: пõрõдчысјас
да кыскасысјас—154,0 сурс, вõвјас—66,4 сурс. Ужалыс
да вõв вын крајын тырмытõм вõсна рабгужсiла ковлыв-
лiс вайõдны мукõд рајонјасыс.

Вõрлежан программа ыждiгõн да рабгужсiла тыр-
мытõм вõсна, нõшта јосжыка сувтõ вопрос Војвыв крај
колонiзирујтõм да вõр ужјас воџõ кежлõ механiзирујтõм
јылыс.

Колõ шуны, мыј Војвыв крај вõр овмõс бõрја војас-
нас пырiс выль етапõ.

Медеа бура тајõс петкõдлõ лыдпасјас вõр овмõсын
капiталовложењнõ быдмõм јылыс.

Сiз, 1928/29 во крај вõр овмõсõ пуктõма—4776,6
сурс шајт, 1929/30—21969,0 сурс шајт, 1930/31 воын
первој варiант қонтрõлнõй лыдпасјасõн пасјõма—49647,0
сурс шајт.

1929/30 вõса капiталовложењнõыс унжыкыс мунiс вõр
тõдмалõмјас вылõ (19300 сурс шајт), коласыс—лесоуст-
ројство да мелыорацiја вылõ (2669 сурс шајт). 1930/31
воын капiталовложењнõјасын медеа тõдчана места бостõ

постојанној кадрлы оланінјас строїтѳм ылѳ (10,0 млн. шайт) да ас обоз котыртѳм ылѳ (80 млн. шайт). Гырыс срсдствојас сіѳ-жѳ сетсѳ лесоекономіческѳј, лесоустроїтєлнѳј, меліоратівнѳј да м. ужјас ылѳ.

Тајѳ ставсѳ ѳтлаѳ бостѳмѳн мї вермам характеріѳ-рујтны Војвыв крај вѳр озырлунсан да вѳр овмѳссан таѳкѳн:

Вѳр уналун да најѳ гырыс ју бассейнјас пѳлѳн быд-мѳм вѳсна, кодјас јітѳны порткѳд крајсамедса ылыс вѳра рајонјассѳ, став војвывса вѳр бостѳ экспортнѳј значє-нѳ. Лесоустроїтєлнѳј ужјас омѳла нуѳдѳм, воѳм да пѳрыс вѳрѳс омѳла експлоатірујтѳм сетѳны крајын омѳл вѳр производітєлност—омѳл вѳр содѳм.

Ќніја заготовкајас век-на јѳна колѳны став вѳр содѳмыс, код понда воѳѳ кежлѳ вѳрлеѳѳм ыждѳдѳм, ылѳ рајонјасѳ паскѳдѳм, лоѳны овмѳсѳ колана мераѳн. Војвыв крајын вѳр леѳѳм 1 га-ыс торјалѳ аслас ешалун-нас: 1928/29 воын сіјѳ вѳлі 0,21 км., мѳдногѳн 13 пѳв іѳѳтжык Швеѳіја сєрті.

Вѳрпромхозјас котыртѳмѳн, вѳрлеѳанінѳ постојанној ужалыс кадр котыртѳмѳн, артмѳны вѳр овмѳсын ылѳ вескѳдлѳмјас, уж організујтан ылѳ формајас, пуктысѳѳ чорыд пудув ылѳ сѳветскѳј вѳр овмѳс улѳ. Сіјѳ сетас сылы адѳывлытѳм ѳд.

III. САРІҖЛӨН ОЗЫРЛУНҖАС

Войвыв краҗын ыжыд промыслөвөҗ значеннө кутө (вөр бөрті) Белөҗ да Войвыв поларнөҗ саріҗаслөн озырлунҗасыс. Краҗын Белөҗ да Войвыв поларнөҗ саріҗаслөн 3300 км. куҗа береҗас мыскігөн ем став колана условиҗөйс, медым кыпөдны чері да җверҗас вылын промышляҗтөм.

Уна залівҗаса береҗас, Голштрем шоныд теченнө-лөн җействіҗө, лапкыд ваа береҗ дорҗас,—кытчө чукөрмө став промысыс,—береҗ дорҗас кымөм, мыҗ кокнөддө кыҗсан көлуҗас лөсөдөм да с. в.,—ставыс таҗө отлаын сетө бур условиҗөҗас чері да җверҗас вылө промышляҗтөм кыпөдөмлы.

Медса јона кыҗанторҗаслөн лөбны: треска пөрөдаа черіҗас (треска, сажда, пікша, навага да м.), селҗі, сөмга да жеҗыд чері; җверҗас пыс—белуха саріҗыввса көч, акула, гренландскөҗ тулен да—геҗөдҗыка—морж.

Войвыв ваҗаслыс научно-промыслөвөҗ ізученнө заводчылыс важөн, но войвыв ваҗаслыс промыслөвөҗ запас җылыс точнөҗ картіна XIX нем помөҗ-на ез вөв.

Медвоҗҗа, медса серҗознөҗ ісследованнө Беломорско-Ледовітөҗ бассейнын вөлі нуөдөма даңіловскөҗ академікөн 1868 воын. даңіловскөҗ сетө чері кыҗөмлы да сылыс возмөжностҗаслы войвылын донҗалөм тащөм кывҗаслөн:

„Войвыв саріҗ гөҗ черіөн сіҗөн, мыҗ сіҗө абу сещөм уна пөлөс чужөмбана, кыҗ луныввса шоныд саріҗас. Войвыв саріҗын соҗанторҗаслөн содөм зев еҗа да сіҗөн сен черілы пітаҗтчыны ынөмөн. А мыҗ інмө саріҗыввса җверҗасөс кыҗөмө, то колө радлыны таҗө прөмысыс дурдөмыс, таҗө прөмысыввса несчассөҗас вөсна“¹⁾.

¹⁾ Гіҗам І. Богөвөҗ ыҗагыс—Морсиой зверинный промысел на Севере, 5 лб. Арханҗелск, 1923 г.

Тајо аслыснога — пессимистическӧй донјалӧм вӧлӧ вӧ-
 ӧдтӧг, вожывса черӧ озырлун вӧлӧ интерес ез сӧмын
 куслы, но тӧдчымӧн кыпалӧс, мыӊ петкӧдлӧ черӧ прӧмыс
 обследујталыс экспедицијас организујталӧм.

Сӧмын медса бур изучитӧм Ледовито-Беломорскӧй
 бассейнос заводитчӧс сӧмын Совет власт дырјӧ, 1920
 восан да мунӧ ӧнӧја кадӧз.

Экспедицијас да научнӧй исследованнӧјас уж дырјӧ
 шедӧдӧм материалјас, медсасӧ бӧрја војаснас, тырмымӧн
 бура петкӧдлӧны Ледовито-Беломорскӧй бассейнса про-
 мыслӧвӧй фондјас. Сӧз, проф. Аверинцев ¹⁾ арталӧмјас куџа,
 основнӧй породајас да районјас сертӧ, основнӧй запасјас
 быртӧг, позана черӧ кыӧм петкӧдчӧ тащӧм ногӧн:

	Позана кы- ӧм сурс цен- терјасын	Збыл кыӧм 1927 в. сурс ц.	Позана кыӧмыс %
Баренцевӧй морейн треска пӧрӧда- јаслӧн добыча	2300	219,3	9,4
Печераса жежыд черӧлӧн прӧмыс . .	16,5	15,7	93,7
Чешскӧй губаын навага прӧмыс . .	35,0	5,2	14,3
Мурманскӧй, Канѧнскӧй, Колгуѧевскӧй районјасын селдӧ прӧмыс . .	165,0	кыӧсӧм	ез вӧв
Сӧмга кыӧм	6,5	4,2	80,0
Беломорскӧй селдӧ кыӧм	50,0	18,3	36,0
Беломорскӧй бассейнын навага кыӧм	16,5	5,9	38,0
Белӧморейн жежыд черӧ кыӧм	—	5,7	—
Морскӧй звер кыӧм (гренладскӧй тулен)	300 сурс шт.	311,5 с. шт.	103,6

¹⁾ С. С. Аверинцев—Рыбн. и звериные промыслы нашего Севера, в журн.
 „Рыбное хозяйство“, 1923 г., кн. IV, стр. 78.

Тайо лыдпасјасыс зев бура петкөдлөны да зев характернөјөс. Тас тыдалө, мыј војвылын чері запас зев ыжыд, а експлоатірујтчөны зев омөла. Медса јона тайо інмө треска пөрөдајаслы да селділы, мөднөгөн сешөм пөрөдајаслы, кодјас аслас дөнтөм вөснаыс сетөны гојан продукт паскыд јөз массалы.

А мыј інмө морскөј эверјас добычаө, то тани кыјөма почана дорсыс унжык да војө кешлө добыча ыждөдөм вермас вайөдны основнөј промыслөвөј фонд бырөмланө.

Тақі мі адчам, мыј Војвыв крајын промыслөвөј объектјас зев ыжыдөс, та серті крај вермас лоны өтікөн сојузса медвојза черікыјыс рајонјас костын.

Медым буржыка тайөс петкөдлыны, а сіз-жө-і Ледовіто-Беломорскөј бассейныс коланлунсө чері кыјөмөн міјан странаын петкөдлөм могыс, вайөдам тащөм табыла.

(Сурс центнерјасөн)

Чері промыса рајонјаслөн нмјас.	Почана кы- јөм запас быртөг.	Збыл	кыјөм
		1913 во	1926 во
Каспјскөј саріч	7050	6560	5110
далнөј Восток	4100	1720	2210
Мурманскөј	1310	220	470
Азовско-Черноморскөј	790	620	790
Аралскөј море	570	410	150

Лыдпасјассө уточнајтөм могыс колө пасјыны, мыј Мурманскөј рајонса петкөдласјас оз бостны Ледовіто-Беломорскөј бассейныс став ресурссө. Татчө абу пырөма Белөј море. А выл ужјас серті Белөј морелөн промыслөвөј фондјасыс тырмымөн ыжыдөс, медса-нын—селділөн фондјасыс.

Проф. Аверінцевлөн медбөрја ужјасыс арталөны Белөј моремыс селді запас не ешажык 16 сурс тоннаыс (проф. Аверинцев—Как ловится беломорская сельдь, стр. 51). Бостны-кө төдвылө, мыј бур да лөк кыјөм серті војас

торја районјасын абу 6ткоф6с, то мi вермам усoвершен-
ствованн6ј кыјсан к6луј примeнaјтiг6н т6дч6м6н ыжд6дны
кыјс6м. Бoстнy т6двыл6 став бурм6д6мс6 сeлфi кыј6мын,
а сiч-ж6 i Бел6ј морeсa мук6д черiјаслыс запac, Лeдoвiтo-
Бeлoмopск6ј бaсceјнын oбщ6ј черi прoмыс запac кoл6
лoны т6дмaл6мa јoнa унжык тaј6 тaблицaын пeтк6дл6мыс.

Лeдoвiтo-Бeлoмopск6ј бaсceјнсa зaпacл6н ыждaлуныс
стрaнaсa oбщ6ј черi пр6мыс фoндын лoб нe eщaжык 13,6
пр6ч. Вiстaл6мс6 aртaлiг6н, a сiч-ж6 i вaј6д6м дaнн6јјaсс6
aнaлiчирyјт6мыс, мi вoам тaщ6м зaклyчeнн6o: 1) Вoјвыв,
прoмыс oбъeктјaс зaпac ыждa сeртi Coјузcа черi пр6мысa
рaјoнјaс кoстын сeтч6 с6мын дaлн6ј Вoстoклы дa Кaспiјлы;
2) сiј6 кaд6, кoр Aзoвcкo-Чepнoмopск6ј бaсceјн дa Кaспi-
пiј рaјoнјaсын черi кыј6м вaј6д6мa-нiн пoчaнaыс выл6жык,—
дaлн6ј Вoстoкл6н, Вoјвывл6н, Aрaльск6ј мoрeл6н тa сeртi
вoзвылaс eм-нa зeв пaскыд тyј. Нo тaј6 б6рјa кyим рa-
јoнјaс кoстын, гeoгpaфичeск6ј дa пpиpoдн6ј ycлoвиј6јaс в6с-
нa (мaтын пышк6ccа рынoк, eм квaлiфiциpoвaнн6ј черикы-
јыcјaс дa м.), мeдcа бур черi oзырлун eкcплoатирyјтны
Лeдoвiтo-Бeлoмopск6ј бaсceјныс.

Сы кoстi, 6нiјa кaд6 Вoјвыв кpaјын черi кыј6м СССР
oбщ6ј кыјс6мын eм 3 пр6ц. г6г6р, кoдi зiк јaнcaл6 Бeлo-
мopск6ј бaсceјн oзырлун ыждaк6д. Чepi oвм6с кып6дaн
пepcпeктивн6ј плaн Coјузын (виз6д „Тpyды НКЗ зeмплaнa“,
чaстo 12: „Рыбнoе хoзяйствo, изд. „Нoвaя дeрeвня“, М.,
1929 г., стр. 58-61) сeт6 шыл6дны тaј6 јaнcaл6мјaсс6, oкpaй-
нaјaсын черi кыј6мс6 јoнжыкa 6дз6д6м6н (Вoјвылын, дaл-
н6ј Вoстoкын), вaж черi пр6мыс рaјoнјaс сeртi (Aзoвcкo-
Чepнoмopск6ј, Кaспiјск6ј дa м.).

Мoрeсa мук6д oзырлунјaс кoстыс кoл6 iндыны вoдo-
рoслјaс6с. Бел6ј мoрeсa вoдopoслјaс кыз кoлiчeствo бoк-
caн, сiч-ж6 i вiд6в6ј cтaвa бoкcaн б6рјa кaд6ч-нa в6лi
изyчитт6м. I с6мын 1928 вoын, Инcтитyт пpoмышлeнныx
изыскaнiј иницiaтивa6н, yчoн6ј-cпeциaлиcт I. Чиoвa в6ч6мa
Бeлoмopск6ј вoдopoсл iccлeдyјт6м, мeдcac6 Жижгин di рa-
јoнcа вoдopoслјaс вiд6в6ј cтaвa сeртi. A мыј iнм6 вoдo-
poслјaс кoлiчeствeнн6ј рeccypcјaс6, тa кyзa Чиoвa шy6:
„1928 вoсa гoж6мын шыбыт6м вoдopoслл6н кoлiчeствo

(Жіжгін раёнын) вөлі зев ыжыд, ташом гырыс чукорјас ме онөз-на некыс, морскөй берөгјас вылыс ег аңывлыв. Чукорјас нужөдчөны берөгјас пөлөн 1½ мила кузаө да судтанас 1½ метрөз, 20-30 метр паста. Сени куш ламіна-ріј, а сіјө сетө зев уна јод¹⁾. Бостны-кө төдвылө, мыј штормјасөн водорослјас шыблассөны пөштө став Белөј море берөг пөлөн,—көт ескө і оз ташом унаөн, кыч Жіжгін вылын,—но позө шуны, мыј Белөј морейн ем ыжыд водоросл запасјас.

ВСНХ-са јоднөј комиссіја водоросл запас обследујтан материалјас серті, коді 1928-1929 воын нуөдіс Војвылын, індө, мыј саріңөн вөчөжса шыблалөм лыддысө 1650 сурс тонна. Сы пыс 75 прөч. гөгөр усө арса кад вылө. Тор-ја рајонјас костын тајө лыдыс јуксө тақікөн: Летнөј берөг пөлөн—1млн. тонна, Соловкі вылын—50 сурстонна, Жіжгін вылын—17 сурс тонна, Кемскөј берөг пө-лөн—165 сурс тонна. Тақі унжыкыс водоросл воө Војвыв крај вылө, коласыс—Кареліја да Мурманскөј округ вылө.

Водорослөс примеңајтны зев уна ногөн. Водоросл мунө јөзлы сојан вылө, скөтлы көрым вылө (пітательност сертіыс најө вежөны зөр), вынсөдчантор (удобреньнө) пыдді, водорослыс вөчөны бумага, көтастөм ткаңјас, јод да с. в.

Беломорскөј водорослјас експлоатірујтөм војвылын пук-төма вывт-нін омөла, і сөмын медсасө Летнөј берөг пө-лөн (Пушлахта, дукова, с. Летняя золотница) да Жіжгін ді вылын. Водорослјас тајө рајонын іспөзујтчөны сөмын јод вөчөм вылө. 1916 воын Жіжгін ді вылө вөлі вөчөма јод вөчан завод. 1928 воын Жіжгінса јод вөчан заводуын вө-лі перјөма 400 кг. јод. А СССР-ын 1916 воын вөлі јод бырө-дөны 75 000 кг. Та вөсна унжыксө ковміс вајны заграничаыс.

Оніја кадөз јод перјөм Совет Сојузын муні сөмын-на Војвылын. Мукөд рајонјасын водорослјас експлоатірујтөм лабораторнөј проработкаыс вөзө ез муилы. Міјан саріңса озырлунјас ез вөвны тырмымөн ставсө іспөзујтөма щөщ завод бердса рајонас, көт вөдовөј составыс Летнөј берөг-са да Жіжгін діса водорослјаслөн зев вылын, ем зев уна јод да м. мінералнөј совјас. Сің-кө тајө водоросл-јассө експлоатірујтны мед вытөднөј. Сы понда Белөј мо-

1). С. С. Зинова—Беломорские водоросли и их практическое применение, Архан-гельск, 1929 г.

реса водорослјасѡс існолзутѡм да бѡд бѡксан ізучітѡм
зев колана і целесообразнѡј.

1930 во заводігчігѡн водорослјас експлоатірујтѡм
сувтѡдѡмын тыдовтчіс перелом, кодѡс петкѡдлѡ тајѡ овмѡс
јукѡдѡ капіталовложѡннѡ ыждѡдѡм. Сіѡ, 1929 воын јоднѡј
ужѡ вѡлі пуктѡма 60 сурс шѡјт, а 1930 воын—900 сурс
шѡјт. Капіталовложѡннѡкѡд шѡщ ыждѡ і јод вѡчан про-
грамма (517 кг-сан 5000 кг-ѡѡ).

Инд. № 4900.

IV. ПУШНОҢ ОЗЫРЛУНҢАС

Бур јестественно-географическөј условіјөјас (вөрјас, тундрајас) сетөны вөјвылын быдсама пөлөс фауна быдмөмлы Сіјө лоө гырыс прөмышлајтан торјөн, медса-нын тундрө-вөј зона дорса олысјаслы.

Вөралан прөмыс Вөјвыв крајын—зев важса занаттө. XVIII Һемсан кыјсан прөдукт—кучікјас (пушһина) вөлі вузасан торјөн кың страна пыщкын, сің-жө і ортсы (внеш-нөј) рынок вылын. Оніја кадө пушһина міјан експортын сешөм-жө ыжыд статта.

Крајын медса паскалөм да сіјө-жө кадө медса донатор пушноҗ эверјас прөмыс серті колө индыны урөс, көчөс, ручөс, кунічаөс, сөдбөжөс, песецөс, выдраөс, норкаөс, ласкаөс, барсукөс. Хищһнікјас піыс—ош, көјін, россомаха, рыс да м. Пөткајас піыс, кодјас крајын олөны төв і гожөм, прөмышлајтанторјасөн лоөны сөлајас, тарјас, дозмөрјас, жежыд да руд байдөгјас, зоғөгјас, уткајас, јусјас.

Вөјвыв крај пушноҗ эвер кыјөмын Сојузын сетчө сөмын Сібырлы. Кыјсан продукция крајын дөнјассө 2,5—30 мільон шәјтөн. Пушһина заптөм составлајтө СССР став заготовка серті 8—9 прөч. гөгөр. Мукөд пушһинаыс Вөјвыв крај добычаын составлајтөны 35 прөч. СССР паста добыча серті.

Вөјвыв крајлыс уна пөлөс пушһина добычаын ыжыд-лунсө петкөдлөм могыс вәјөдам тащөм табыца¹⁾ (1913 вөса даннөјјас) (вөғөд 42-өд ыстбокыс).

Кың тыдалө табыцаыс, донажык від пушһина добычаын Вөјвыв крајлөн значенһөыс ыжыд. Оніја кад кешлө абу-на бур даннөјјасыс, мыј вылыс ескө Һермім артышт-ны Вөјвыв крајлыс ыждалунсө. Но оз поз чәјтны і вөј-

¹⁾ „Сев.-Вост. область“, часть I, стр. 117.

Зверјас ым.	Россијаса	Војвыв крај- са губернаја сын	Россијаса до быча поро%
	став добыча	(курс штук)	
Ур	12090	1400	11,7
Гөдбөж	420	100	23,8
Руч	76	13	17,1
Лежыд песец	56	26	46,4
Крестоватк	83	30,0	36,2
Куныча	24	5	20,8
Кор	150	40	26,7
Ош бурөј	3,5	1	28,6
Көн	25,3	0,5	0,2

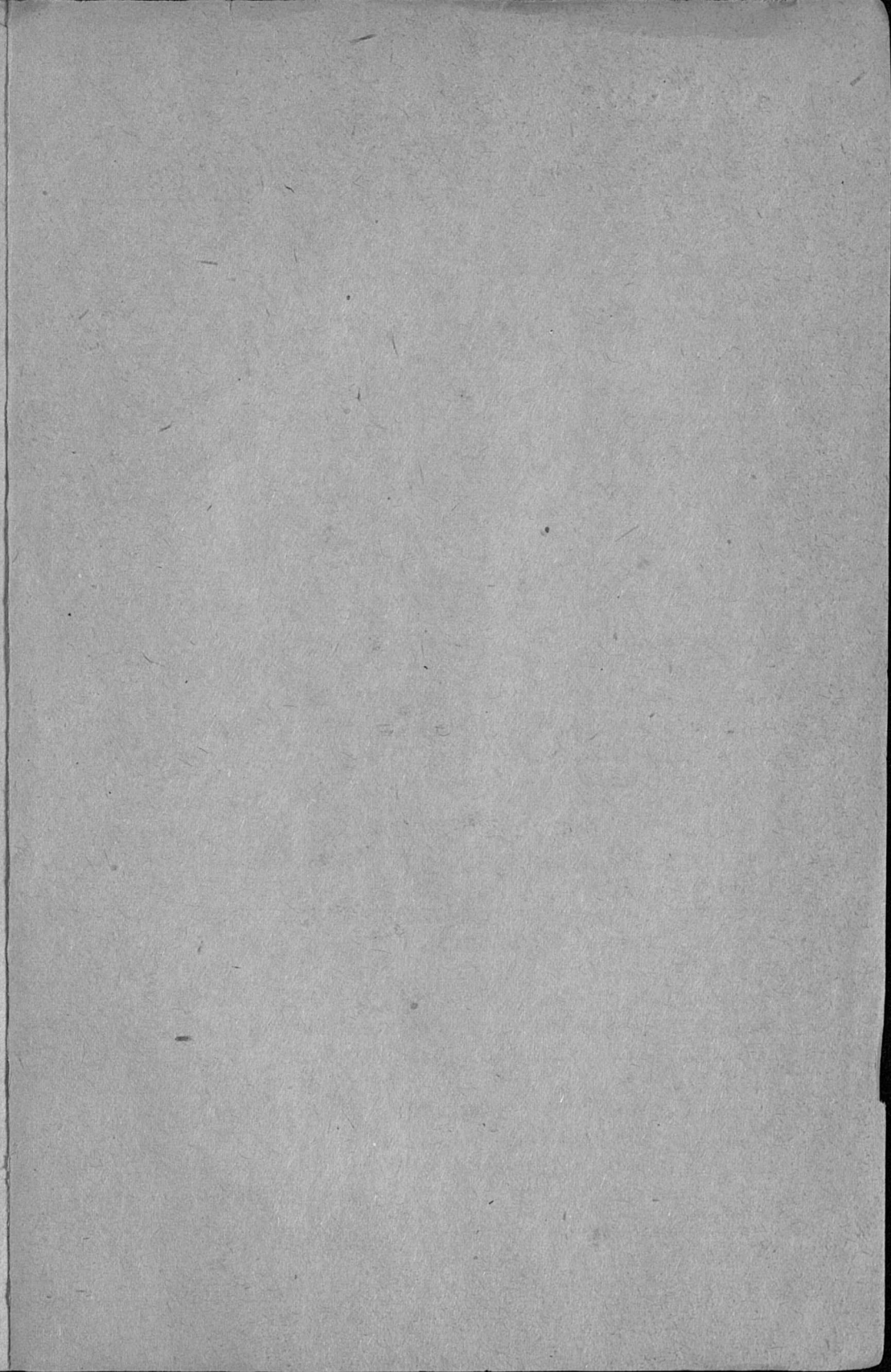
вывлыс уфелнөј сөкта чинөм јылыс, кыз пушнына постав-
щик. Онїја кадө бур вөралан овмөс организујтан да звер
кыјан хищническөј способ бырөдан моҗкөд, артмөны усло-
вијөјас зверјас интенсивнөј размноженьө вылө. Тајө тор-
јыс сетө мөвпавны, мыј Војвыв крајлөн значеннөыс пуш-
нына озырлун серті оз чін, а кутас быдмыны.

Вылынжык висталөмыс тыдалө, мыј Војвыв крај торјалө
уна сикас ылавыв—природнөј озырлунөн, кодјас лооны
овмөс кыпөдан объектјасөн. Сіјө сетө өдјө кыпөдны про-
изводителнөј вынјас. „Кымын унжык пөлөс географичес-
көј среда, сымын кокнөдөжык кыпөдны производителнөј
вынјас“¹⁾.

Ылавыв озырлун использүтөм Војвыв крајын зев-на
ичөтік, секі, кор налөн абсолютнөј ыжта да народнөј ов-
мөссы ценност—зев ыжыдөс. Татыс петө коланлун онїја
кадјасө-жө најөс буржыка использүтөм вылө.

Став вопросыс сөмын сені, кушөма отсаласны талы
мукөд производителнөј вын элементјасыс, а іменно—ужа-
лыс вын, овмөс основнөј јукөдјаслөн состояннөыс да с. в.
Тајө вопросјассө видлалөмө і вужам тајө уж мөд јукөдас.

¹⁾ Г. В. Плеханов—Основные вопросы марксизма, ГИЗ, 1925 г., т. XVIII, стр
204—205.

доныс 60 ур.

4848

	Коми-3
	3-1678.